

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

LOTTA LEKA

Ituja

Taiteen tekemisen ja kokemisen merkityksistä

MASTER OF CULTURE AND ARTS, KUVATAITEILIJA
(YLEMPI AMK)
2021

Tekijä Leka, Lotta	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä maaliskuu 2021
	Sivumäärä 52	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Ituja – Taiteen tekemisen ja kokemisen merkityksistä		
Tutkinto-ohjelma Kuvataiteilija, ylempi AMK		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tutkitaan kolmen taiteilijan tai taiteilijaryhmän teoksilleen antamia merkityksiä, ja heidän teostensa vaikutuksia katsojiin. Kolme mukana olevaa teosta käsittelevät ihmisen aiheuttamia muutoksia ympäristössä. Taiteilijat esittelevät millaisin keinoin he ymmärtävät tuovansa merkityksiä katsojalle, ja millaisin keinoin he ajattelevat vaikuttavansa ympäristöasioihin taiteellisella työskentelyllään. Katsojen osalta avataan millaisia merkityksiä katsoja antoi teokselle ja katsomiskokemukselleen. Opinnäytetyö esittelee myös, miten taiteilijat ottavat huomioon kestävän kehityksen periaatteita, ja millainen merkitys sillä on katsomiskokemukseen. Taiteilijat ja katsojat kertovat myös taiteen vaikutuksesta elämäänsä.</p> <p>Opinnäytetyö pohjautuu fenomenologiseen tutkimusperinteeseen. Aineistonkeruussa käytettiin tutkimuksellista, laadullista menetelmää, puolistrukturoitua teemahaastattelua ja aineiston analyysiä.</p> <p>Taiteilijat eivät lähtökohtaisesti mieti, miten katsoja vastaanottaa teoksen, vaikkakin ajattelevat, millaiset asiat siihen vaikuttavat. He tekevät itselleen merkityksellistä taidetta, osallistuvat teoksillaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, ja toiveena on asioihin vaikuttaminen. He suuntaavat huomiota asioihin, jotka kokevat tärkeiksi, esittävät kysymyksiä ja luovat tilaa ajatusten heräämiselle.</p> <p>Kunkin teoksen osalta katsojat antoivat niille samankaltaisia merkityksiä, vaikka kokemukset olivatkin erilaisia. Kun teos vaikutti tunteisiin tai aiheutti elämyksen, se muistettiin hyvin. Taiteen vaikutukset ajatteluun ja toimintaan ovat yksilöllisiä, mutta kaikki kokivat taiteen vaikuttavan ajatteluun, tekemiseen tai hyvinvointiin.</p>		
<p>Asiasanat Taidekokemus, merkitykset, merkityksenannot, kriittinen taide</p>		

Author Leka, Lotta	Type of Publication Master's thesis	Date March 2021
	Number of pages 52	Language of publication: Finnish
Title of publication Sprouts - On the meanings of making and experiencing art		
Degree program Master of Culture and Arts		
Abstract <p>The thesis examines the meanings given to the works of three artists or groups of artists, and the effects of their works on viewers. The three works involved deal with man-made changes in the environment. The artists present the ways in which they understand that they bring meaning to the viewer, and the ways in which they think they influence environmental issues through their artistic work. For viewers, the meanings given by the viewer to the work and their viewing experience are opened. The thesis also presents how artists take into account the principles of sustainable development and what significance it has to the viewing experience. Artists and viewers also talk about the impact of art on their lives.</p> <p>The thesis is based on the phenomenological research tradition. The data collection used a research, qualitative method, a semi-structured thematic interview and data analysis.</p> <p>In principle, artists do not think about how the viewer receives the work, although they think about the things that affect it. They make meaningful art for themselves, participate in the social debate with their works, and hope to influence things. They direct attention to things that they feel are important, ask questions, and create space for ideas to arise.</p> <p>For each work, viewers gave them similar meanings, although the experiences were different. When a work affected emotions or caused an experience, it was well remembered. The effects of art on thinking and action are individual, but everyone perceived art as influencing thinking, doing, or well-being.</p>		
<u>Key words</u> Art experience, meanings, critical art		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHTIA.....	6
2.1 Taustalla olevat käsitteet ja ilmiöt.....	7
2.1.1 Aiempia tutkimuksia aiheesta	8
2.1.2 Taiteen tekijän intentioita.....	8
2.1.3 Katsojan intentioita	9
2.2 Tutkivana taiteilijana.....	11
2.3 Menetelmät ja niiden teoreettinen perustelu	12
3 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	13
3.1 Prosessin taustaa ja aloitusvaihe	13
3.2 Tekijät, teokset ja niille annetut merkitykset	14
3.2.1 Teos I, Nykyaikainen taidegalleria Kyliäinen.....	14
3.2.2 Teos II, Markku Haanpää.....	19
3.2.3 Teos III, IC-98.....	23
3.2.4 Taiteilijoiden haastatteluaineiston yhteenveto	30
3.3 Katsojien haastatteluaineiston yhteenveto	31
3.4 Synteesi	38
4 ARVIOIVA POHDINTA.....	46
4.1 Eettisyydestä ja luotettavuudesta	46
4.2 Tutkimusprosessin vaikutus omaan ajatteluun ja työskentelyyn	47
5 LOPUKSI.....	52

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Meitä kuvataiteilijoita on paljon. Kuvataide ympäröi meitä kaupunkikuvassa, museoissa, gallerioissa, mediassa, kodeissa ja julkisissa tiloissa vaikuttaen kaikkien elämään. Taiteella on muun muassa kulttuurisia, taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristövaikutuksia. Syyksi taiteen tekemiseen riittää halu tehdä taidetta, mutta taiteilijat ovat samalla mm. tutkijoita, pohtijoita, kehittäjiä, tiedon lisääjiä ja merkitysten antajia. Emme vain tee taidetta, vaan elämme maailmassa, jossa havainnoimme ja tutkimme asioita, identiteettiämme, arvomaailmaamme ja ilmiöitä muun muassa taiteemme ja muiden tekemän taiteen avulla.

Jotkut taiteilijat haluavat osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun taiteensa avulla. Taiteen yhtenä tehtävänä on epäkohtien esiin tuominen ja niihin vaikuttaminen. Tiedon saaminen taiteen ja tunnekokemuksen kautta on usein vaikuttavaa. Ajatukseni on, että taide vaikuttaa, ja taiteella voi vaikuttaa. Opinnäytetyössäni tutkin kolmen teoksen osalta millaisia merkityksiä taiteilijat ovat halunneet teoksillaan katsojille viestittää. Minua kiinnostavat taiteilijoiden ajatukset kestävästä kehityksestä taiteessa, ja millaisilla keinoilla taiteilijat vaikuttavat ympäristöasioihin nykytaiteen kentällä.

Haastattelin heidän lisäksi katsojia, jotka ovat nähneet näiden taiteilijoiden kyseiset teokset. Tutkin millaisia merkityksiä teoksen katsoja antaa kokemukselleen, ja vaikuttivatko teokset katsojan ajatteluun tai toimintaan. Selvitän myös voiko taide lievittää tai lisätä ympäristöahdistusta. Opinnäytetyössäni näkyy kolmen teoksen osalta vaikutuksia katsojiin.

Olen halunnut tutkia tätä aihetta myös kehittääkseni omaa työskentelyäni taiteilijana, ja pohtiakseni millaiset asiat itselleni ovat merkityksellisiä taiteen tekemisessäni suhteessa ympäristön ja luonnon tilaan.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHTIA

Olemme eläneet kuudennen sukupuuton ja ilmastonmuutoksen tietoisuuden aikaa jo vuosikymmenien ajan. Mietimme millaisia ovat työ- ja arkielämämme vaikutukset elonkirjon häviämiseen ja ilmastonmuutokseen. Pohdimme energiaa ja luonnonvaroja, joita käytämme työskentelyssämme. Taiteista, tietokirjallisuudesta ja dokumenteista etsimäni tieto lisää ymmärrystä tilanteen vakavuudesta ja asioiden suhteista toisiinsa, mutta tiedon määrä lisää myös tuskan määrää. Tiedon lisääntyminen pakottaa toimimaan, kuten haastattelemieni taiteilijoiden ja joidenkin katsojien haastatteluista käy ilmi. Toiminta on samalla omien tunnetilojen käsittelyä, ja sitä, ettei antaudu avuttomaksi sivustaseuraajaksi. Itselleni tutkimuksen teko on osa tuota toimintaa, samoin kuin kokemusten ja tunnetilojen prosessointi omassa taiteen tekemisessäni.

Mielipidekirjoituksessaan Taideyliopiston professori Eeva Anttila tuo esiin, miten taiteen merkitys korostuu silloin, kun ihmiset kohtaavat vaikeuksia, sillä se tuo vaihtoehtoisia tapoja kokea merkityksellisyyttä elämässä, ja antaa sitä kautta lohtua. Sen merkitys voi olla ratkaiseva yksilöiden ja yhteisöjen selviytymisessä. (Anttila 2020.) Toivoakseni tiedon lisääntyminen ja pohdinnat muuttuvat ratkaisuiksi ja teoiksi kuvataiteilijoiden ammatinharjoittamisessa, ei ainoastaan teemoissa, vaan myös käytännön toteutuksessa. Erilaiset toisten tekemät ratkaisut auttavat meitä hahmottamaan millaisia vaihtoehtoja on olemassa. Somerolla asuva hollantilainen kuvataiteilija Keanne van de Kreeke toteaa, että koska ihmiset heräävät todellisuuteen hitaasti, ja jokainen sukupolvi kokee ilmastonmuutoksen ilmiön omasta perspektiivistään, on tärkeää, että taiteilijat tuovat toistuvasti katastrofiin liittyviä asioita esille. Eteenpäin päästään toistemme kuuntelun ja myötätunnon avulla, sillä myötätunto vaikuttaa haluun suojella lajeja. (Savolainen 2020.) Asioiden esiin nostamisen tyylikirjo on taiteessa runsas. Tässä tutkimuksessa esiin nousee kolme teosta, jotka kuvaavat ihmisen vaikutusta luonnon tilaan.

2.1 Taustalla olevat käsitteet ja ilmiöt

WWF:n tuorein Living Planet 2020 -raportti kertoo selkärankaisten villieläinten alueellisten lajikantojen pienentyneen noin 68 prosenttia vuodesta 1970 lähtien. Merkittävin syy siihen on ihmisen toiminta; elinympäristöjen tuhoaminen, vieraslajit, saasteet ja ilmastonmuutos. WWF:n pääsihteerin Liisa Rohwederin mukaan ihminen on muokannut maapallon jäättömästä maa-alasta 75 prosenttia. (Akimo 2020.) Turun yliopiston biodiversiteettiyksikön professori Ilari E. Sääksjärvi ja talousmaantieteen tutkijatohtori Juulia Räikkönen kirjoittavat kolumnissaan, että useissa biodiversiteettiraporteissa kerrotaan miljoonan eliölajin vaarasta kuolla sukupuuttoon seuraavien vuosikymmenten aikana. Nimenomaan ihmistoiminta on vaikuttanut luonnon köyhtymiseen. Ilmastonmuutos, ekosysteemien saastuminen ja roskaantuminen vauhdittuvat, elinympäristöjä tuhoutuu ja eliölajeja hyödynnetään kestävämmästä. Ihmisen mukana leviävät vieraslajit köyhdyttävät osaltaan monimuotoisuutta. Sääksjärvi ja Räikkönen vaativat nopeasti laajaa järjestelmätason muutosta: maa- ja vesiekosysteemien suojele- ja ennallistamistoimia, ilmastonmuutoksen torjuntaa sekä maatalouden ja ruokajärjestelmien muutosta. (Sääksjärvi & Räikkönen 2020.) Ympäristöjärjestöjen aktiivit vaativat hiilinielujen vahvistamista, metsien hakkuiden vähentämistä, soidensuojeluohjelman toteuttamista ja turpeen tukemisen ja turvekenttien avaamisen lopettamista, sillä Suomessa joka yhdeksäs eliölaji on uhanalainen (Nyman, Sairanen & Ojala 2020).

Kuvataidekriitikko Lars Saari kirjoittaa, että ihmiskuntaa ja planeettaamme uhkaavat kohtalonkysymykset tulevat esiin väistämättä myös taiteessa, ja että ekokriittinen taide on vahvin nykytaiteen trendi. Hänestä meidän tulee hylätä ajatus ihmisestä jonain luonnosta erillisenä, sillä luonto on meissä. (Saari, 2020.) Taiteella ja kulttuurilla voimme vaikuttaa ympäristöön. Taiteellisella toiminnalla on ekologinen jalanjälkensä, mutta myös kädenjälkensä kestäväan kehitykseen ja ympäristövastuullisuuteen. (Honkala 2018.)

2.1.1 Aiempia tutkimuksia aiheesta

Taideteollisen korkeakoulun tutkimuspäällikkö ja Helsingin yliopiston estetiikan professori Ossi Naukkarinen käsittelee kirjassaan ”Ympäristön taide”, miten taiteen tekijän pitäisi huomioida ekologiset kysymykset, ja miten vastuu ympäristöstä liittyy taiteen vastaanottoon.

Taidekasvatuksen tutkija Inkeri Sava pohtii kirjassaan ”Katsomme - näemmekö” taidekasvatuksen tehtäviä ja sisältöjä. Hän puhuu taiteesta näkyväksi tekemisenä, ja taidekasvatuksesta näkemään saattamisena. Näkemisessä on kyse havainnosta, joka sisältää sekä fyysisen todellisuuden että mielellisen kokemuksen. Taidekasvatuksen näkemään saattamisella pyritään esteettisen kokemuksen lisäksi siihen, että voimme herätä kriittiseen kysymiseen maailman tapahtumista.

Sodankyläläinen kuvanveistäjä, kuvataiteilija ja filosofian maisteri Kaija Kiuru tutkii taidetta ja tiedettä yhdistävässä maisterintutkielmassaan ”Viiankiaapa – Suojeltu suo taiteen lähtökohtana” luontokokemusten, tiedon ja ympäristöesteettisten pohdintojen merkitystä ja suhdetta. Hän kirjoittaa muun muassa esteettisen kokemuksen vaikutuksesta ja aktivistisesta taiteesta.

Muun muassa näitä tutkimuksia olen käyttänyt selvittääkseni taiteen tekijän ja katsojan intentioita sekä tehdäkseni vertailua aineistooni.

2.1.2 Taiteen tekijän intentioita

Taidemaalari ja Kuvataideakatemian maalaustaiteen professori Tarja Pitkänen-Walter tarkastelee kuvataiteen tohtorin opinnäytteessään ”Liian haurasta kuvaksi: maalauksen aistisuudesta” muun muassa maalausta moniaistisuuteen ja aistimustensekoittumiseen perustuvana ymmärtämisen tapana. Hänelle kuvien merkityksellisyys löytyy niiden tekemisen prosessin tyydyttävyydestä, ja teokset ovat kuin merkkejä kuljetusta matkasta. Hän puhuu aloittamisesta, jolloin täytyy nähdä tyhjään, ja miten se taiteellisen prosessin kuluessa korvautuu halulla, joka on olennainen työskentelyä motivoiva tekijä. Kuvan tekemisessä hän kokee vahvaa olemassaoloa. (Pitkänen-Walter, 20–21.)

Teosten toivotaan herättävän keskusteluita, jotka johtaisivat oivalluksiin ja elämyksiin (Naukkarinen 2003, 8). Ossi Naukkarinen puhuu kirjassaan ”Ympäristön taide” taiteen avoimuudesta. Taiteessa etsitään kiinnostavia kysymyksiä ja huomion kohteita, mutta jätetään tulkinnanvaraa. Vihjailulla pyritään siihen, että katsoja ajattelisi aktiivisesti, ja vetäisi mahdolliset johtopäätökset itse. (Naukkarinen 2003, 42–43.) Katsoja voi kokea teoksen juuri itselleen merkityksellisenä, kun se on avoin soviteltavaksi moniin tilanteisiin. Toisaalta taiteilija konkretisoi yksityiskohtia, mutta se ei johdakaan yksilöllisyyteen, vaan lisää tulkinnanmahdollisuuksia. Taiteilijalla on yksittäinen näkökulma, josta käsin hän haluaa käsitellä jotakin asiaa tietyistä näkökulmista. Katsojalle jää vapaus etsiä muita näkökulmia. (Naukkarinen 2003, 50–53.) Taiteessa pyritään myös mm. yksilöllisyyteen, omaperäisyyteen ja uutuuteen (Naukkarinen 2003, 57). Taiteilija kokeilee uutta monenlaisessa mielessä, eikä itseään aina tiedä, miten pitkälle etenee. Hän ei siksikään voi ennakoida kokijan kokemuksia. (Sava, 2007, 77.)

Taiteilija pelkistää katsottavaksi sitä kaikkea, mitä maailma on, ja mitä katsoja ei kenties ole osannut, halunnut tai uskaltanut aiemmin nähdä (Sava 2007, 73). Taide on mahdollisuus dialogiseen kohtaamiseen, kokemusten jakamiseen ja jaettuun iloon. Kokemusten jakaminen tuottaa uusia merkityksiä ja tulkintoja, ja rikastuttaa tekijää ja taiteen kokijaa henkisenä pääomana. Sava kirjoittaa omistavasti suhtautuvasta ihmisestä ja olevasta ihmisestä. Omistavasti suhtautuva perustaa siihen, mitä hänellä on ja tulee olemaan. Oleva ihminen siihen, että hän on. Hän on omana itsenään osallinen, pyrkimyksenään luoda merkityksellistä ajattelua. Sava puhuu maailman kehityssuunnan muuttamisesta ei-omistavaan maailmasuhteeseen. Yhteistoiminnallisen kasvatuksellisen tehtävän avulla siihen voisi olla mahdollisuus. (Sava 2007, 155, 164–165.)

2.1.3 Katsojan intentioita

Voidaan olettaa, että meillä on traditiosidonnainen käsitys siitä mitä on taide, vaikka emme taidetta helposti voikaan määritellä. Taiteen avulla voimme hahmottaa maailmaa. Niiden tulkintojen, mitä taideteoksesta teemme, taustalla vaikuttavat elämämme menneet tapahtumat. Pidempi historiamme metsästyskulttuurista agraarikulttuuriin ja nykyisyyteen vaikuttavat identiteettiimme ja kokemuksiimme. (Naukkarinen 2003,

23, 37–38.) Kun teoksen sanotaan olevan taidetta, tarkastelemme sitä tietyllä asenteella (Naukkarinen 2003, 54).

Taiteessa on usein sanatonta, hiljaista tietoa, jota on vaikea määritellä. Kaikelle ei edes ole omaa nimitystään. Usein hiljainen tieto liittyy taitoihin, jotka liittyvät sekä taiteen tekemiseen että vastaanottamiseen. Katsoja voi myös todeta teosten esteettisiä piirteitä ilman, että voi eritellä välttämättä siihen syitä. (Naukkarinen 2003, 45–46, 62.)

Filosofian ja kauppatieteiden maisteri Päivi Venäläinen kirjoittaa taidekasvatuksen väitöskirjassaan "Nykytaide oppimisen ympäristönä - Näkemyksiä nykytaiteesta, oppimisesta ja niiden kohtaamisesta", että nykytaide mahdollistaa oppimisen, koska se sisältää jotakin tuttua ja outoa. Katsoja ihmettelee, tuntee, saa ongelmanratkaisutilanteita ja joutuu muodostamaan selityksiä. Taiteesta voi myös löytää yhtymäkohtia omaan elämään. (Venäläinen 2019.) Tärkeänä pidetään sitä, että taiteessa on jokin sisältö tai merkitys, joka saisi ajatukset ja tunteet liikkeelle (Naukkarinen 2003, 49). Taiteelta odotetaan usein voimakkaita elämyksiä, ja sitä pidetään onnistuneena, jos se tuntuu (Naukkarinen 2003, 65).

Kun teemme havaintoja kuvitteleva mielemme on automaattisesti mukana. Ihmismielen luovassa prosessissa ovat mukana ajattelu, mielikuvitus ja menneisyyden kokemukset. (Sava 2007, 56: Salminen, 85). Sava kirjoittaa, että visuaalinen havaitseminen on visuaalista ajattelua (Sava 2007, 61: Arnheim, 102). Tunne liikuttaa ihmisen mieltä, ja voi johtaa toimintaan (Sava, 2007, 62). Aktiivisena toimintana visuaalinen havainnointi ei ole silmäilyä, vaan mukana ovat kaikki aistit, ajattelu ja kuvittelu (Sava 2007, 97). Sava sanoo, että:

”Kauneudella ihmisten tunteiden, tahdon ja ajattelun yhdistäjänä on keskeinen vaikutus kokemusten muotoutumiseen ja pyrkimyksiin toimia yhteiskunnallisesti niiden mukaisella tavalla. Yhteiskunnallisessa elämässä ja taiteessa esteettinen ja eettinen ovat erottamattomassa yhteydessä.” (Sava 2007, 101.)

Kun mielikuvitus tai katse aktivoituu taideteos voi innostaa toimintaan. On mahdollista, että taide voi vaikuttaa ihmisten tietoisuuteen, ja he saattavat sitä kautta muuttaa maailmaa. (Sava 2007, 111.) Vaikka taiteella pyrittäisiin johonkin, ei voi ennustaa,

mitä se kokijassa synnyttää, mutta se voi olla toimintaa, jolla luutuneita käsityksiä, merkityksiä ja käytäntöjä avataan ja ravistellaan (Sava 2007, 113).

Filosofi ja taidekasvatuksen professori Lauri Routilan mukaan taiteen tarkasteleminen tarvitaan tietoa, tuntemusta ja älyllistä valmiutta, kehittyvää taitoa. Jos katsojalla on ihmiselämästä pintapuolinen kokemus, jää esteettinen kokemuskin pintapuoliseksi. Katsojalla täytyy olla valmius pystyä avaamaan taideteos itselleen. Esteettinen tieto on taitoa liikkua epäselvän asian ympärillä ja olla avoin. Syntyy kokemuksellista tietoa, oivallusta, jolla on kuitenkin taustalla tiedon rakenne. (Koski 2007.)

2.2 Tutkivana taiteilijana

Opinnäytetyöni kirjoittajana haluan esiintyä tutkimuksessani läpinäkyvästi, ja raottaa omaa arvomaailmaani ja uraani taiteen tekijänä. Valmistuin kuvataiteilijaksi Turun Taideakatemiasta vuonna 2015. Teen näyttelykokonaisuuksia gallerioihin, työskentelelen kuvataiteen järjestöissä, vedän osallistavan taiteen hankkeita ja teen taiteen hyvinvointityötä.

Amk-opintojeni aikana aloin tehdä sinäkuvallisia näyttelykokonaisuuksia. Kirjoitin opinnäytetyöni sinäkuvallisuudesta taiteellisessa työskentelyssä. Pääpaino projekteissa on silloin toisen ihmisen kuuntelemisessa, kokemusmaailman ymmärtämisessä ja palautteen antamisessa pitkässä työskentelyprosessissa. Parhaimmillaan työskentely on vastavuoroista kuvan tekemistä. Sinäkuvallisuudessa kerron, millaisena näen sinut, oman käsitykseni sinusta, sinäkuvani. Kuvamme itsestämme muuttuu ja vahvistuu toiselta saadun palautteen myötä. Työskentelyssä voidaan pohtia moraalisia, eettisiä ja identiteettiin liittyviä kysymyksiä ja työstää ryhmän keskinäisiä identiteettejä. Voimme ymmärtää syvällisemmin, miten minä, sinä ja me rakentuvat. Opimme toistemme kokemusmaailmasta, suhtautumisestamme toisiin ihmisiin, pyrkimyksistämme ja tarpeestamme olla toisten ihmisen kanssa yhteydessä.

Olen työskennellyt ympäristöasioiden parissa, ja eliölajien opiskelu on aina kiinnostanut, ja ollut tärkeää. Lajintuntemus motivoi itseäni yhtenä tärkeänä osana luonnonsuojeluun. Tutkin elinympäristöjen monimuotoisuuteen ja ilmastonmuutokseen liittyviä

asioita. Taiteen kautta saamani informaatio ja tunnekokemukset ovat osaltaan vaikuttaneet arvomaailmaani, toimintaani ja elämäntapaani. Tilanteen hälyttävyyttä aiheuttaa vaihtelevasti voimakkaita tunteita, mitä käsittelen myös taiteen avulla. Teen myös teoksia, joka liittyvät teemoiltaan ympäristön tilaan. Pysin materiaalien myrkyttömyyteen, uusiokäyttöön, ympäristöystävällisiin kuljetusmahdollisuuksiin ja keskusteluihin ympäristöön liittyvistä aiheista. Tämän opinnäytetyöni tavoitteena on myös oman urakehitykseni pohdinta, sen sisällöllinen reflektointi tutustumalla kollegoiden prosesseihin ja tietoihin ratkaisuihin.

2.3 Menetelmät ja niiden teoreettinen perustelu

Opinnäytetyöni pohjautuu laadulliseen fenomenologiseen tutkimusperinteeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 39). Se on kehittämistyö, jonka aineistonkeruussa olen käyttänyt tutkimuksellista, laadullista menetelmää, haastattelua. Tutkimuksessani kuvaan taiteilijoiden itselleen ja toisille antamia teosten ja taiteen tekemisen merkityksiä, sekä heidän teostensa katsojien kokemuksia, ja teoksille antamia merkityksiä. Pysin antamaan näille merkityksille ja kokemuksille mielekkään tulkinnan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Olen haastatellut kutakin teosta kohden kahta anonymiä katsojaa, jotka ilmaisen lyhenteillä heidän näkemänsä teoksen alkukirjaimella ja numeroinnilla: Pallo, katsoja 1 = P1, Linnunlaulupuut, katsoja 2 = L2, jne.

Aineistonkeruumenetelminäni käytän puolistrukturoitua teemahaastattelua ja aineiston analyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88). Haastateltavat saivat haastattelukysymykset, ja etenimme kysymysten pohjalta. Taiteilijoiden haastattelut kestivät kukin noin kahden tunnin ajan, ja katsojien haastattelut noin tunnin. Etenin haastatteluissani keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Haastattelussa saatoinkin tarkentaa ja syventää kysymyksiä perustuen haastateltavieni vastauksiin. Puolistrukturoitu teemahaastattelu oli tutkimukseeni sopivan avoin, mutta kuitenkin kysymyksillä strukturoitu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.) Haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1. Taiteilijoiden haastatteluista koostamani aineisto on kuvattu Opinnäytetyön prosessi -osiossa, mutta katsojien haastatteluista koostamani aineisto löytyy opinnäytetyön liitteestä 2.

Laadullisessa aineiston analysoinnissa pyritään poimimaan mielekästä viestiä hajanaisesta aineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110). Olen litteroinut, lukenut ja teemoittanut aineistoa. Olen kirjoittanut aineistosta yhteenvedon ja hakenut merkityskokonaisuuksia samuuksien ja erilaisuuksien avulla. (Tuomi & Sarajärvi, 93–95.) Abduktiivisessa päättelyssä ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys sekä valmiit mallit, joita olen yhdistellyt (Tuomi & Sarajärvi, 99). Analyysissä yleistän kerronnallisesti esitetyt kuvaukset. Sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä; kuvaan aineiston sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi, 103, 106–107.) Liitteenä olevien kysymysten perusteella olen jaotellut aineiston merkityskokonaisuuksiin, tarkastellut ja tuonut ne yhteen.

3 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

3.1 Prosessin taustaa ja aloitusvaihe

Haastattelin kolmea kuvataiteilijaa tai taiteilijaryhmää, joiden tutkimuksessa mukana oleva teos esittelee ihmisen vaikutusta ympäristön tilaan. Valitsin tarkastelun kohteeksi kolme ekologiaan liittyvää taideteosta sen perusteella, että olin itse tutustunut niihin näyttelyissä, jolloin tutustuttuani niiden sisältöihin, ne olivat tehneet minuun vaikutuksen. Pyysin teokset tehneet taiteilijat ja taiteilijaryhmät mukaan tutkimukseeni sähköpostilla tai kasvotusten. Kaikki suostuivat pyyntööni.

Jokaista kolmea teosta kohden haastattelin kahta teoksen nähnyttä katsojaa. Haastateltavat katsojat löysin teoksen esityspaikasta, Turun Taidegraafikot ry:n kannatusjäsenistön kautta sekä ystävien tai teoksen tehneen taiteilijan avulla. Tärkein kriteerini haastateltavien katsojien valinnassa oli, ettei katsoja tunne henkilökohtaisesti teoksen tehnyttä taiteilijaa. Pyrin valitsemaan katsojat siten, että useimmat heistä olisivat muulta kuin taiteen alalta, mutta löytämistäni kuudesta katsojasta kolme haastateltavaa tekee itsekin taidetta.

3.2 Tekijät, teokset ja niille annetut merkitykset

Haastattelin Nykytaideryhmä Kylkiäistä teoksesta *Pallo* (2019), loimaalaista Markku Haanpäästä teoksesta *Linnunlaulupuut* (2017) ja turkulaista Patrik Söderlundia IC-98 -työryhmän videoteoksesta *Omnia mutantur* (2018).

3.2.1 Teos I, Nykytaideryhmä Kylkiäinen

Kuva 1. Nykytaideryhmä Kylkiäinen: *Pallo*

Nykytaideryhmä Kylkiäinen: *Pallo*, 2019, elävä veistos

Haastattelin tutkimukseeni Nykytaideryhmä Kylkiäistä (Kati Juurikka, Anna Katariina Roos ja Katriina Sjöblom). Kati Juurikka edustaa tässä haastattelussa Nykytaideryhmä Kylkiäistä. Hän vastaa kysymyksiin ryhmän jäsenenä, ei yksilötaiteilijana. Haastattelun lisäksi sain käyttööni Nykytaideryhmä Kylkiäisen kirjallista materiaalia. Taiteilijaryhmästä kerrotaan lisäksi liitteessä 3. Heidän teoksensa *Pallo* esitettiin Kankaanpään Taidekoulun kampuksella YAMK-opiskelijoiden *Tuliaisat* -näyttelyn avajaisissa 17.10.2020.

Ryhmän teosesittelyssä kerrotaan, että

”Pallo on esityksellinen veistos, jossa pallo tuodaan tilaan ja puretaan yhden ihmisen voimin... Purettaessa palloa ihminen jää muovinsa vangiksi ja hautautuu tuottamaansa vyöryyn...Pallon pyöreys muotona kuvaa maapallon, eli luonnonvarojen riistoa. Se esittää teoksena, kuinka ihminen viettää kulutusjuhlaa ja hakee nautintoa hankkien kaikenlaista kivaa vähän kuin vahingossa. Siten ehtyvät luonnonvaratkin, kuin vahingossa. Kun esittäjä yrittää liikkua massan kanssa, niin todentuu se, kuinka ihminen ei enää selviä tuottamansa materiaalin kanssa.”

Juurikan mukaan teos on yksinkertainen ja helposti lähestyttävä. He ovat esittäneet teosta monenlaisille yleisöille, ja saaneet paljon positiivista palautetta, joka on kehittänyt ajattelua.

Suunnittelupalavereissaan teoksen tekijät keskustelivat teoksesta paljon. He veivät teosta eteenpäin myös kirjoittamalla sovellukseen, jossa voi luoda ja jakaa tekstinkäsittelytiedostoja. He kokevat teoksen esteettisenä, toiminnallisena ja meditatiivisena. Juurikka sanoo että,

”Esitysten osalta tulee ottaa huomioon, että kyse on myös vallasta, sillä esitykset tulevat iholle. Esittäjä ei etukäteen tiedä kuinka henkilökohtaisena ihmiset kokevat teoksen ja millaisia tunteita se herättää, mutta hänen tulee olla tietoinen siitä, että esittäjällä on jonkinlainen vastuu katsojan kokemuksesta.”

Työryhmän teokset lähtevät yhteisistä keskusteluista, joissa käsitellään mm. kulutusta, ruuantuotantoa, vesistöjen ja ympäristön tilaa sekä valtaan ja hierarkiaan liittyviä kysymyksiä. Teoksissaan ryhmä käyttää kierrätettäviä ja hiilijalanjäljeltään pieniä materiaaleja. He käyttävät mm. ruokakaupoista kerättyä, käytettyä pakkauskelmua. Ryhmän teoksia ajatellen se on kestävä ja monikäyttöistä, joskin työlästä käsitellä. He keräävät muovit kaupoista, avaavat isot mytyt, ja erottelevat kerrokset toisistaan. Näin he saavat yhtenäisiä muutaman metrin pituisia muovisuikaleita, joista työstävät materiaalia erilaisiin veistoksiin ja esityksiin.

He keskustelevat prosessin aikana ryhmässä ääneen, millaisia vaihtoehtoja teoksen tulokinnassa voi olla. Katsojien reaktiot niihin voivat olla laidasta laitaan. Ne voivat kirvoittaa ajattelua ja keskustelua aiheista toisten kanssa. Se mitä teoksen esittämisestä seuraa on heistä kiinnostavaa, mutta tieto ei tekijän korviin useinkaan kantaudu. Joskus ryhmä on saanut teoksen esittämisen jälkeen viestin siitä, mitä ajatuksia se on herättänyt. Palautteet ovat useimmiten visuaalisuuteen ja esteettisyyteen liittyviä huomioita. Palautteen saaminen on kehittänyt teosten sisällöllistä puolta ja teoksen tekijöitä taiteilijoina.

Ryhmä pitää säännöllisiä palavereita, joissa he keskustelevat jonkun huomaamasta tekstistä, jonka pohjalta alkavat luomaan teosta ja sen sisältöä. Ryhmätyöskentelyssä he voivat jakaa syntyneitä ideoita vastavuoroisesti. He kokevat yhteistyön ja avoimen keskustelun todella tärkeäksi teosten valmistumisprosessin ja esittämisen kannalta. Keskustelu haastaa teoksen sisällön ja fyysisen muodon, joten näkökulmat teokseen monipuolistuvat. Ryhmässä ”tulee vettä myllyyn” ja prosessit lyhenevät verrattuna yksin työskentelyyn. Ryhmätyöskentelyn etuna on myös vastuun jakautuminen. He eivät pysty erottelemaan mikä oli kenenkin idea, koska teokset syntyvät yhteisissä prosesseissa, ja sen vuoksi ne myös nimetään Nykytaideryhmä Kylkiäisen tekemiksi.

Ryhmän jäsenet miettivät paljonkin taiteen tekemisen tavoitteita. Taide on ryhmän jäsenen mielestä hyvä tapa keskustella, sillä länsimaiseen ihmiseen ei heidän mielestään pysty ympäristöasioiden suhteen vaikuttamaan ehdottomilla kielloilla ja määräyksillä. Taiteilija voi yrittää teoksen avulla käynnistää ihmisen ajattelua. Juurikan mukaan joidenkin heidän teostensa osalta näin on käynyt, sillä ne ovat vaikuttaneet ihmisiin voimakkaasti.

Ryhmä etsii teemoja, joiden takana kaikki sen jäsenet voivat seisoa. He miettivät ja hahmottavat teosten kautta maailmaa ja osallistuvat niiden kautta yhteiskunnalliseen keskusteluun. He havainnoivat ympärillään tapahtuvia asioita, ympäristön ja yhteiskunnan eteneviä prosesseja ja muokkaavat teosideoita. He tekevät olemassa oleviin asioihin ehdotuksia siitä, miten jokin asia voisi olla. Taide on vapaa ilmiö ja väline, jonka avulla he voivat osallistua keskusteluun ja ottaa kantaa ympärillä tapahtuviin asioihin. Tutkijalla on vahva asiantuntijuus oman alansa asioissa. Taiteilijoina he taas tekevät huomioita ja muokkaavat huomiot teoksiksi, jotka eivät ole vahvoja huutomerkien kanssa olevia mielipiteitä, vaan ehdotuksia, koska ne ovat niin vapaita tulkinnoiltaan.

Nykytaideryhmä Kylkiäinen ei määrittele itseään kantaaottavan, kriittisen tai poliittisen taiteen tekijäksi, mutta toisinaan joku muu saattaa sellaisen määrittelyn tehdä. He haluavat jättää katsojalle vapauden kokea ja tulkita teoksia ilman, että on tehty tällaista taiteen lokeroitua. Juurikan mukaan teokset avautuvat ihmisille joka tapauksessa eri tavoin, mutta toisaalta kaikki heidän teoksensa ovat politiikkaa ja ympäristöön liittyvää, koska he tekevät teoksia, jotka kumpuavat heidän keskusteluistaan.

Ryhmän jäsenten kiinnostuksen kohteet ovat samantapaisia, ja hän sanoo, että he pysyvät antamaan sensuroimatonta palautetta toisilleen. Kritiikin merkitys on työskentelylle tärkeää, ja sen avulla teosten näkökulmat monipuolistuvat. Juurikka on tottunut teatteritaiteen puolella, että kritiikkiä ja palautetta saa helposti. Kritiikille alttiina oleminen on automaatio, sillä teatteria ohjatessa ihmiset kyseenalaistavat ohjaajan ehdotukset välittömästi, jolloin omaa tekemistään kyseenalaistaa itsekin koko ajan. Kyseenalaistamiselle alttiina oleminen on siirtynyt luonnolliseksi tavaksi toimia myös kuvataiteessa, ja vaikuttaa siihen, että hän haluaa työskennellä ryhmässä.

Taide on ryhmän jäsenille tapa hahmottaa maailmaa. Juurikka mieltää arjessa maailman ilmiöitä ja sosiaalisia tilanteita teosten, esitysten ja performanssien jatkuvaksi liukuhihnaksi. Lukiessaan lehdestä artikkelia, hän alkaa herkästi pohtia miten sen voisi näyttää kuvana. Hän kokee taiteen olevan koko elämänsä läpileikkaavaa, eikä siinä ole erotettavissa erikseen taiteellinen ajattelu ja arki ajattelu. Toisinaan se tuntuu hänen

mielestään kaksiteräiseltä miekalta, mutta hän suhtautuu elämään jonkinlaisena isona pyöränä, jossa pyörimme.

Juurikkaan ympäristökysymykset vaikuttavat tunnetasolla. Hän ei silti koe ahdistuvansa, sillä voi puhua ja tehdä asioita. Hän miettii arkisissa asioissa omaa kulutustaan, muun muassa sitä, miten huomaamatta kulutus tapahtuu. Hän sanoo ympäristökysymysten ohjaavan jatkuvasti hänen tekemistään, ja sen olevan elämäntapa, jonka vuoksi ympäristökysymykset eivät ahdistu. Hän vastuuttaa itseään miettimään asioita, sillä se on hänen mielestään hyvä tapa saada tilannetta muutettua paremmaksi. Hän miettii mistä hänen ostamansa tuotteet tulevat ja mitkä niiden tuotantoketjut ovat olleet. Ryhmän jäsenet kokevat kuluttamisen olevan todella ristiriitaista. Jopa ruuan ostamisessa on usein ihmettelemistä ja pohdintaa sen suhteen, mitä voi ostaa. Heidän mielestään ei ole hyväksyttävää ostaa mitä tahansa ja matkustaa minne tahansa vain siksi, että on tienannut itse rahansa. Emme puutu toisten elämään näissä asioissa, mutta ihmettelemme niistä johtuvia haasteita. Juurikka pohtii, että

”jokin mullistus voisi tulla, joka laittaisi ihmistä ajattelemaan enemmän. Tämänhetkinen poikkeustila saattaisi tuoda sellaista.”

3.2.2 Teos II, Markku Haanpää

Kuva: Markku Haanpää

Kuva 2. Markku Haanpää: *Linnunlaulupuut*

Markku Haanpää: *Linnunlaulupuut*, 2017, poltetut puunoksat

Haastattelin tutkimukseeni loimaalaista kuvataiteilijaa, Markku Haanpäätä, jonka installaatio *Linnunlaulupuut* oli esillä hänen näyttelyssään *Tullelle* Turun Taidegraafikot ry:n Galleria Joellassa 8. – 27.11.2017. Teoksen idea on lähtenyt laajoista metsäpaloista, joita Euroopassakin on riehunut. Hänellä on teemoissaan ympäristönsuojelullinen näkökulma, ja näyttelyihin liittyvät myös luonnonsuojeluun kohdistuvat teot. Installaatio *Linnunlaulupuut* oli kyseisen näyttelyn ympäristöteko, sillä näyttelyvieraat saattoivat halutessaan hankkia teoksen poltettuja oksia lahjoittamalla niiden hinnan Luonnonperintösäätiölle. Säätiö ostaa lahjoitusvaroin luontoalueita rauhoittaakseen ne pysyvästi. Haanpään ajatus installaation osien myymisessä on, että poltetut oksat muuttuvat metsiksi jälleen. Teos konkretisoi tahtotilamme ja tekojemme vaikutusta luonnon tilaan. Markku Haanpäästä kerrotaan lisää liitteessä 3.

Haanpää on sisäistänyt jo lapsuudessaan ympäristönsuojelun arvon. Taiteilija pyrkii vähyyteen, materiaalien suoruuteen ja selkeyteen. Pyrkiessään materiaalin suoruuteen

hän asettaa esille sen, että hiilijalanjälki näkyy. Esimeriksi *Linnunlaulupuissa* käytetty poltettu puu on hänelle tunnustus siitä, että hän on polttanut materiaalin ja lisännyt savua ilmaan, mutta hän tekee niin väistämättä olemalla ihminen. Lahjoittamalla teoksen osat luonnon hyväksi, ja herättämiensä keskusteluiden kautta hän vaimentaa ihmisenä olemisen tuskaa ja tekojaan. Hän pohtii:

”Mikäli teokseen pystyy vielä jollakin lailla tuomaan ympäristönsuojeluasian, niin se alkaa olla aika onnistunut monitasoisesti. Sitä ei voi kuitenkaan pakolla lisätä, mutta on toimiessaan tärkeä lähtökohta. Onnistuneessa prosessissa ja näyttelyssä on mahdollista, että taiteellisen työskentelyn lopputulos muuttuu suojeltavaksi metsäksi.”

Kaiken ei hänen mielestään tarvitse silti päätyä konkreettiseen metsän ostoon, sillä taideteos itsessään merkitsee paljon. Hän odottaa teoksiltaan aina jonkinlaista visuaalista arvoa ja estetiikkaa, sitä, että teos on itsessään olemassa ja tärkeä. Hän ajattelee työskentelevänsä kauneuden ja lohtuakin tuovien elementtien kanssa. Haanpää arvelee, että monet rakenteet sortuvat ajassamme, ja taiteilija voi tuoda taiteellaan helpon tunteen, ja tarjota uusia rakenteita, joihin voi samaistua ja halutessaan osallistua. Katsojan osuus voi olla hyvinkin osallistuva hänen hankkeissaan, esimerkiksi juuri metsän suojeluun osallistumisen kautta.

Haanpää sanoo olevansa taiteen sekatyöläinen, joka saa helposti ideoita ja varioi niitä. Hän lähtee rohkeasti kokeilemaan erilaisia medioita. Taiteen tekeminen on tapa ajatella, ja usein prosessin lopputulokset tuntuvat ulkopuolisilta, vaikka ovatkin taiteilijan itsensä tuottamia. Viimeistellyt teokset ovat valmiita, mutta prosessi on aina kesken. Taide on tapahtumia, jotka ilmestyvät teokseen itsekseen, mutta niiden takana on usein pitkä prosessi, jonka alku on jo taltioitunut teoksen kerroksiin eikä päättymistä näy, mikä on positiivista. Prosessissa on mukana luonnollisuus, primitiivisyys ja toisinaan jokin ikaikainen rituaali, ilmentyen esimerkiksi tulen lieskoina tai pölyävänä saviina. Hän antaa teoille ja tapahtumille aikaa, ja prosessin jatkuvuus merkitsee enemmän kuin se, että yrittää saada aikaan valmista.

Kestävä kehitys on ja tulee olemaan yhä tärkeämpää taiteellisessa työskentelyssä. Jokainen työskentelee tietenkin omista lähtökohdistaan. Hän ajattelee olevansa melko perinteinen taiteilija käyttämiensä metodien parissa, mutta kokee, että asiat voi silti

tehdä kestävästi. Hän on selvittänyt mistä maalaus koostuu; mitä materiaalia kangas on, missä se ja takana piilossa olevat kiilapuut on tuotettu. Ryhtymällä maalaamaan hän väistämättä tekee hiilijalanjäljen. On hyvä pohtia materiaalien tuotantoa sekä sitä, millaista tavaraa tuottaa lisää maailmaan, vaikka taiteella onkin materiaalisesti oma tärkeytensä yhteiskunnassamme. Lähtökohtaisesti on syytä pyrkiä tekemään työnsä hyvin. Taide on henkistä pääomaa, ja vaikka se ottaisi materiaalsen muodon, niin se ei ole kertakäyttöistä tavaraa. Jos jonkin taideteoksen ostanut ihminen saa teoksesta iloa, niin kenties hän kuluttaa vähemmän jotakin muuta. Taiteeseen sijoittaminen antaa myös mahdollisuuden taiteilijan työllistymiseen.

Ympäristökysymykset vaikuttavat häneen, ja välillä on vaikeaa hyväksyä olevansa osa ihmiskuntaa. Näin ollen hän pyrkii löytämään keinoja, jotka hälventävät tuskaa. Hiilijalanjälkeä pienentääkseen taiteilija kehitti hankkeen *Taiteesta metsäksi*. Tavoitteena on vaikuttaa suoraan luonnonsuojeluun tekijänä ja taiteilijana. Lähes 12 prosenttia Suomen lajeista on uhanalaisia ja Etelä-Suomen metsistä vain pieni osa on suojeltu. Tähän hätähuutoon hän vastaa taiteellisella ympäristöaktivismillaan. Toisaalta jo asioiden esille tuominen on tärkeää ja tuo mallia vastaavaan oma-aloitteiseen toimintaan. Hän kehottaa tekemään hyviä tekoja yhteisen hyvämmme eteen, vaikka jopa enemmistö toimisi toisin.

Haanpää ei kutsu itseään kantaaottavan, kriittisen tai poliittisen taiteen tekijäksi, vaan taiteilijaksi. Hänen projektinsa ovat tapauskohtaisia, mutta pääsisältönä on tärkeiden ja ajankohtaisten aiheiden esille tuominen ja keskustelun herättäminen. Hän arvelee olevansa näissä raameissa ja toimintansa vuoksi poliittinen taiteilija, mutta määreen saattavat luoda muut henkilöt, kun taas taiteilija ajattelee vain tekevänsä parhaansa.

Taiteella on tärkeä tehtävä henkisen ja fyysisenkin hyvinvoinnin tuojana. Taide avartaa ajattelua, herättää keskustelua ja pitää sitä yllä. Taide on kulttuurimme ilmentymää, jonka avulla arkinenkin elämämme saa uusia näkökulmia. Haanpään mukaan hänen näkemänsä ja tekemänsä taide vaikuttaa hänen ajatteluunsa, toimintaansa ja oloonsa, ja ovat sidoksissa toisiinsa. Ensin on ajattelu ja ihmettely, josta seuraa toiminta. Toiminnan ja ajattelun motiiveina ovat teot sekä ajatukset, jotka tähtäävät oman, yhteisön tai luonnon hyvinvoinnin parantamiseen. Koska elämme suuren muutoksen aikaa, on

tärkeää pyrkiä vaikuttamaan niihin epäkohtiin, joihin omalla taiteellaan ajattelee kykenevänsä vaikuttamaan. Taide kokonaisuudessaan, ja elämänfilosofiana, vaikuttaa Haanpään ajatteluun ja toimintaan, sekä pitää kiinni tässä ajassa. Hänen on vaikea nimenä mitään tiettyä teosta mullistavaksi, vaikka toisaalta sellaisten teosten määrä onkin valtava, ajatellen kuvataidetta, musiikkia, elokuvaa tai kirjallisuutta. Näiden kaikkien kokonaisuus on lopulta taiteen ja kulttuurin kokemista, joka on elämää ja toimintaa mullistava tekijä.

3.2.3 Teos III, IC-98

Kuva: Patrik Söderlund

Kuva 3. IC-98: Still-kuva teoksesta *Omnia mutantur*

IC-98: *Omnia mutantur*, 2018, 1-kanavainen videoinstallaatio

Haastattelin opinnäytetyöhöni IC-98 työryhmän jäsentä Patrik Söderlundia. Taiteilijaryhmästä kerrotaan lisäksi liitteessä 3. Heidän teoksensa *Omnia mutantur* oli esillä Wäinö Aaltosen museossa Turussa 11.10.2019–19.1.2020. Teoksen esittelytekstissä museon näyttelyssä kerrottiin, että:

”...IC-98 on kiinnostunut löytämään vaihtoehtoisia näkökulmia antroposentrisen tarkastelutavan rinnalle, ja usein heidän näkökantansa kohdistuu ihmisen jälkeiseen aikaan. Teos *Omnia mutantur* (suomeksi *Kaikki muuttuu*) kuljettaa katsojan läpi ajan - alkaen alkumerestä, läpi geologisten kausien ja massasukupuuttojen, päättyen lopulta ihmisen jälkeiseen tulevaisuuteen.”

Lyhytelokuva *Realms*, eli *Valtakunnat* on Söderlundin lyhytelokuva, ja *Omnia mutantur* on IC-98:n lyhytelokuvasta sovittama installaatioversio. Söderlund kertoo, että elokuvaversio on kreditoitu hänelle, mutta koska teemat ovat yhteisiä, niin oli luontevaa tehdä siitä teos myös taidekontekstiin. Sen määrittäminen vain ryhmän toisen jäsenen

työksi olisi vaikeaa, sillä IC-98:n teosten ideat ja ajatukset kumpuavat heidän yhteisistä keskusteluistaan. Koska jotkut teokset liittyvät toisiinsa ja ovat selkeästi samaa sarjaa, olisi keinotekoista nimetä teos vain toisen tekemäksi.

Teos käsittelee pitkiä aikakestoja, geologista ja eri eliöiden aikaa suhteessa siihen mitä tietyllä paikalla tapahtuu luontaisesti. Paikka esitetään eri aikoina, menneisyydessä ja tulevaisuudessa. Kysymys on aikakuvasta, koska koko ajan pysytään samalla paikalla, ja liikkuminen tapahtuu historiassa. Se kuvittaa ajatusta siitä, miten historia on läsnä nykyisyydessä. Päätyminen historiallisesta hetkestä nykyhetkeen ei ollut vääjäämätön, vaan jokaisella hetkellä tehdään valintoja, jotka johtavat tiettyyn suuntaan. Kun ymmärrämme, ettemme vääjäämättä päätyneet nykyhetkeen, ymmärrämme, että kaikki mahdollisuudet ovat avoinna joka hetki. Arjessa se ei ole kuitenkaan näin itsestään selvää, ja on poliittinen aspekti, miten historia auttaa meitä toteamaan sen.

Teoksessa on kirjoitettuna monta päällekkäistä ja rinnakkaista teemaa, jotka kulkevat teoksessa limittäin taiteellisella vapaudella. Ajan lisäksi kysymys on kuolemasta, tuhoutumisesta ja uudelleensyntymästä. Teokseen on tuotu myös massasukupuutto-tema. Antroposeeni-kertomusta ajatellen filmissä on kaksi asiaa oman aikakautemme määrittämiseksi. Kanat, dinosaurusten jälkeläiset, joita ihminen tuhoaa jatkuvasti tuotantoeläiminä, ovat Söderlundin mukaan yksi, sillä jos aikakautemme määriteltäisiin maan kerrostumien mukaan, niin löytyisi paksu kerros kanan luuta. Se on vähän vitsikäs, mutta eläinoikeuseettinen tapa määritellä aikakautemme toisten lajien alistamisen kautta. Toinen määritelmä on kirjoitettuna suomalaiskansallisesta perinteestä tulleen karsikkopuuhun, joihin on perinteisesti kaiverrettu syntyneitten ja kuolleitten vuosiluvut. Teoksessa puuhun on kaiverrettu ensimmäisen ydinkoetestin päivämäärä. Se ilmaisee hetkeä, jolloin ihminen loi jotain sellaista maailmaamme, joka ei enää kaatoa.

Ryhmän animaatiot ovat kuvailleet tietyn tyyppisiä ympäristökriisejä ja ihmisen vaikutusta ympäristöönsä. Niitä on pidetty dystooppisina, mutta ihmiset ovat kokeneet niitä toisenlaisestakin näkökulmasta. *Omnia mutanturin* kohdalla ajatus oli poliittisemmasta kuvauksesta, missä ihmisen rooli voitaisiin nähdä optimistisesti hyväksynnän kautta. Teoksen ei ole tarkoitus olla synninpäästö, vaan tunnelma, joka antaa hel-

potusta tajuta, että kaikesta huolimatta asemamme tähtien kaikkeudessa on pieni. Aikamme pallolla on vähemmän kuin silmänräpäys. Sen ymmärtäminen ei vapauta vastuusta, mutta ehkä avaa toisen, ei-ihmiskeskeisen näkökulman. Usein ihminen on tarinoissaan keskeinen, vaikka on vain yksi eliölaji kaikkien joukossa. Teoksessa ihminen on keskeinen ainoastaan keksintönsä muovin kautta. Hän ei halunnut kuitenkaan esittää sellaista kuvaa, jossa maapallo olisi ihmisen jälkeen paratiisi, sillä luonnossa edelleen kaikki kuolee ja mätänee, ja siitä syntyy uutta elämää.

Söderlund halusi käsitellä tiettyjä teemoja, esittää ne tietyssä muodossa ja tuoda ne osaksi yhteiskunnallista keskustelua. Teoksella on myös tekninen merkitys uuden välineen haltuun ottamisen kautta. Se merkitsee hänelle yhtä paljon kuin jokin teksti, jonka hän kirjoittaa, eli sillä ei ole varsinaista henkilökohtaista merkitystä. Toisaalta se merkitsee paljonkin sen kautta, että teoksen täytyy olla valmis ja sen näköinen, kuin hän on ajatellut, ja ottaa sen muotonsa, miten hän on sen nähnyt.

Installoinnilla on iso merkitys, varsinkin animaatioista puhuttaessa. Koska tarinat ovat avoimia merkitykseltään, niin parhaimmillaan näyttelypaikka tuo siihen lisämerkityksiä. Teosta luetaan teemojensa lisäksi suhteessa sen esityspaikkaan. Paikka, kaupunki ja kulttuuri vaikuttavat vastaanottoon. He pitävät eniten museorakennuksiin, ja etenkin museoihin, joita ei ole alun perin rakennettu museoiksi, installoimisesta, jolloin mukana on rakennuksen tuomat historialliset kerrostumat. Teoksen projisoinnilla suhteessa arkkitehtuuriin pystyy luomaan uudenlaisia kokemuksellisia ja tulkinnallisia tasoja. Installaatioiden tärkeys liittyy myös siihen, sillä sitä tullaan katsomaan millä hetkellä tahansa. Se ei ole samalla tavalla rajattu tai määritelty kokemus, kuin elokuvaan meneminen, jossa on alku ja loppu.

Teoksessa on paljon yksityiskohtia, eikä niitä voi kaikkia havaita yhdellä kertaa. Hän tekee mielellään asioita vihjaamalla, eikä katsoja ole heti ensimmäisellä kerralla varma näkikö vai kuvitteliko hän sen. Luupin käyttö kertoo muotona katsojalle, että teoksen voi katsoa uudestaan. Haastateltava ei ota kantaa siihen, millaisia kokemuksia heidän teoksensa katsojille antavat, mutta ajattelee edellä kerrottujen asioiden antavan merkityksiä. Hän toteaa:

”Jos ajattelisi vastaanottajaa teosta tehdessään, niin lähtisi silloin lähtökohtaisesti ”metsään”, sillä teosten tekeminen on taidetta eikä taide-teollisuutta. Se ei ole ongelman ratkaisua, vaan kysymysten kysymistä, tai keskustelemista katsojan kanssa.”

Hän käsikirjoittaa teoksen teemat ja elementit tarkasti. Luettavat tai koettavat asiat voivat olla rakenteeltaan erilaisia. Niissä voi olla rinnakkain tekstimuotoinen viittaus ja kuvallinen muutos, joka kertoo tunteellisemmalla tasolla sellaista, mitä ei voi vastaanottaa lukemalla. Samaan aikaan näkyy asioita, joita katsoja lukee ja tuntee. Monitasoinen sisältö ja taiteen validiteetit on voitava integroida samaan teokseen, ja se puhuttelee katsojaa. Katsoja ei silloin vain lue merkityksiä, vaan myös tuntee ne, ja se vaikuttaa katsojan kokemukseen. Tässä mielessä Söderlund kertoo ajattelevansa sitä, mitä katsoja kenties tekee katsoessaan teosta. He tietävät mitä haluavat kertoa ja millä tavalla. He pyrkivät tekemään avointa rakennetta. Teos on sitä onnistuneempi, mitä moninaisempia tulkintoja siitä voi tehdä. He ovat saaneet paljon sellaista palautetta animaatioistaan, etteivät olisi osanneet ajatella, että ne olisi voitu niinkin omaksua tai lukea. Esteettisellä kuvapinnan rakentamisen tasolla, he pyrkivät kuvissa kauneuteen. Muun muassa sommittelu ja värimaailma vaikuttavat siihen, että teos näyttää hyvältä. Mediumin valitseminen on merkittävää siksi, että teokseen tulee välineen kantamat lisämerkitykset tekemisessä ja vastaanotossa.

He tekevät teoksiaan, koska haluavat kertoa tarinoita, jotka ovat merkityksellisiä heille itselleen. Kun jonkin tarinan kokee merkityksellisenä, niin kokee, että sillä on jokin relevanssi puheenvuoro ajassamme. He eivät tee teoksia siksi, että haluaisivat puhua itsestään tai tunteistaan, tai haluaisivat jakaa sisäistä maailmaansa. Tarina ei lähde yksilön sisältä, vaan kahden henkilön kommunikaatiosta. Se on jo silloin lähempänä yhteiskunnallista vastaanottoa, kuin silloin, kun yksilö ilmaisee omasta sisimmästään jotain. Heidän välisissä keskusteluissaan tarina muuttuu myös käsitteellisemmäksi.

He kuvaavat itseään enemmän kriittisen taiteen tekijöiksi, kuin kantaottavan tai poliittisen taiteen tekijöiksi. Kantaottava taide tuntuu liian tendenssimäiseltä ja poliittinen taide kuulostaa lipun kantamiselta. Kriittinen taide on näistä eniten kohdallaan, koska käsitteellisesti ja teoreettisesti se ajattelemisen tapa, joka kanavoituu erilaisiksi

teoksiksi, tulee kriittisen teorian traditioista. Toisaalta he eivät ole tehneet yhtään teosta ilman, että ajattelisivat sen puhuvan yhteiskunnasta, nykytodellisuudesta, tai tästä hetkestä. Siksi teos on aina myös poliittinen puheenvuoro. Heillä on vertauskuvallisia tarinakeskeisiä teoksia, eli animaatioita ja installaatioita, ja sitten paikkasidonnaisia teoksia, jotka muokkaavat itse todellisuutta tai sen tekstuuria. Molemmat elävät rinnakkain, koska tarvitaan moniulotteisia tarinoita, jotka vetoavat tunteisiin, ja teoksia, jotka tarttuvat suuremmin asioihin, joita tapahtuu juuri nyt. Teoksillaan he muokkaavat maailmaa siihen suuntaan, miten haluaisivat sen nähtävän. Teemat ovat hyvinkin samoja useimmissa teoksissa, ja molemmat ovat poliittisia, mutta niissä on käytetty eri välineitä.

He pyrkivät luomaan vapaan ajattelun vyöhykkeitä, eli avoimen ajattelemisen ja keskustelemisen tiloja, joissa katsoja voi olla läsnä teoksen kanssa, ja pohtia asioita sen sijaan, että teos puhuisi yksisuuntaisesti katsojalle. Yhteiskunnallisessa tai poliittisessä mielessä heidän taiteensa tehtävänä on tuottaa sellaisia siemeniä tai ituja vapaan ajattelun tilassa, mikä edeltää poliittista mielipiteen muodostusta. Taide sijoittuu siihen vaiheeseen, jossa vielä ajatellaan vapaammin, ennen kuin mielipiteet, ajatukset, näkemykset tai ideologiat ovat kiteytyneet eri ihmisille erilaisiksi. He toivovat, että teosten katsomisesta lähtee kehkeytymään katsojalle uusia ajatuksia. Poliittisesti tai aktivistisesti orientoituneet ihmiset voivat saada ajatuksia tai hahmotelmia, joita käyttävät yhteiskunnallisessa toiminnassaan. Teoksilla pitää olla yhteys yhteiskunnalliseen keskusteluun, mutta se tapahtuu ajattelun pohjatasolla. Heidän tehtävänsä ei ole lähteä viemään liian aktiivisesti eteenpäin tiettyjä teemoja.

Taiteilijat miettivät enenevässä määrin materiaaleja ja kestävästä kehitystä tehdessään teoksia. He pyrkivät yhä enemmän paikkasidonnaisissa teoksissaan siihen, etteivät tuo paikalle mitään uutta, vaan toimivat sieltä löytyvillä materiaaleilla uudelleen järjestämällä tai muokkaamalla niitä. Silloin ei tule myöskään kuljettamista, eikä uusien asioiden tuottamista, mikä kuluttaa energiaa. Toisaalta, kun tekee digitaalista materiaalia, on hyväksyttävä, että kuluttaa energiaa ja luonnonvaroja. Kun tuottaa aineettomalta ja ei-materiaaliselta näyttävän projisoidun kuvan, on se yhtä materiaalista tai luonnonvaroja kuluttavaa kuin esimerkiksi jokin betoniveistos tai rakennelma. Työpari on opet-

tanut kuvataideakatemiassa ekologiseen taiteeseen, taiteen tulevaisuuteen ja ilmasto-kriisiin liittyvää kurssia. Opiskelijat ovat pohtineet, etteivät voi tehdä enää mitään, koska kaikki kuluttaa luonnonvaroja. Söderlund sanoo, että:

”Isossa kuvassa on todella hyvä, että sitä mieltii, mutta samaan aikaan taiteilijan esimerkki voi olla yhteiskunnallisesti suuri, kun taas jonkin teoksen energeettinen vaikutus aika pieni. Joskus on hyväksyttävä, että jos haluat kertoa jonkin tarinan, niin ei ole suuri synty, jos kulutat vähän luonnonvaroja.”

Ympäristökysymykset vaikuttavat Söderlundiin henkilökohtaisesti, eikä hän ole lue-
nut uutisia kunnolla muutama vuoteen, sillä ne eivät tuota sielullisesti mitään hyvää. Henkilökohtaisella tasolla ilmastokriisiin reagoiminen on siis suojautuminen, mutta ammatillisella tasolla se on teemoista omalla tavalla puhuminen. Ensisijainen rooli on ratkaisujen kehittämisessä, vaikka oma elämä tuntuukin länsimaisen elämäntavan näkökulmasta ristiriitaiselta. Hän uskoo kohtuullisuuteen, ja toteaa:

”Emme saa vähentää puheen ja ajattelun vapautta ja avoimuutta ajattelemalla, ettei meillä ole vaihtoehtoja, ja on siksi toimittava juuri samoin kuin ennenkin, tuhoisasti. Tässä kulttuurissa eläessämme meidän tulee tiedostaa, että olemme osa ongelmaa, emmekä ratkaisua, ellemme aktiivisesti toimi ratkaisun puolesta.”

He eivät mieltä miten heidän taiteensa kenties vaikuttaa yleisön ympäristöahdistukseen, sillä eivät voi tietää sitä. Hän voi kertoa mitä ja millaista tunnelmaa *Omnia mutanturissa* on haettu, mutta ei pysty sanomaan välittykö se näin ihmisille. Hän haluaa ajatella, ettei teos aiheuttaisi ahdistusta, vaan ennemminkin jonkin näköistä hyväksynnän tai vapautumisen tunnetta. Yleisesti ottaen taiteessa pahuudella ja rumuudella on tärkeä roolinsa. Kokemuksen ei tarvitse aina olla se, että on vaikuttanut, vaan myös, että on ahdistunut. Kokemuksiin vaikuttaa niin monet syyt, että niitä on turha lähteä arvailemaan. Ihmiset kohtaavat teokset omalla tavallaan, riippuen teoksesta ja siitä, mitä on haluttu painottaa.

Haastateltava ei käytä sosiaalista mediaa, eikä tiedä onko siellä käyty keskustelua teoksesta. Lehdissä näyttelyä arvioitiin kokonaisuutena eikä yksittäisten teosten osalta. Kritiikit tuntuvat haastateltavasta nykyään ennemminkin kuvailuilta, eikä tarkastelulta

viitekehyksessä, jossa se pyritään avaamaan ja tarkastelemaan eri kulmista. Jostain syystä kriittiset näkemykset eivät tule esille, eikä niitä koeta tarpeelliseksi esittää. Mediahuomiolla on mediakeskeisessä yhteiskunnassa merkitystä tulevien projektien toteutumisen kannalta. Jos teoksesta tai näyttelystä on kirjoitettu, on tietysti kiva katsoa mitä on sanottu, ja onko teos huomioitu.

Romantiikan aikakauden taide on ollut IC-98:lle tärkeää siksi, että sen ajan maailmankuva on lähellä sitä mihin he ovat taiteessaan pyrkineet. Siinä taiteellisella ja tieteellisellä tutkimuksella ei välttämättä ole eroja, vaan ne voivat sulautua toisiinsa erilaisissa kombinaatioissa. Metodisesti ja teoreettisesti ne ovat heidän keskeisiä tavoitteitaan ja vaikutteitaan etenkin nyt, kun korostetaan monitaiteellisuutta, monitieteellisyyttä ja monialaisuutta. Hyvin erilaisten tapojen kohtaaminen auttaa löytämään uusia kieliä ja estää toistamasta samaa. Parasta omassa taiteellisessa prosessissa on, että voi tuoda asioita eri alojen ihmisten kanssa yhteen, ja nähdä miten siinä syntyy jotain, mitä ei olisi muuten voinut syntyä. Se on yksi tärkeimmistä vaikuttimista siihen, miksi taiteellista työtä tekee. Siten voi jatkuvasti oppia uusia asioita ja harjoittaa uudenlaista tiedonmuodostusta.

3.2.4 Taiteilijoiden haastatteluaineiston yhteenveto

		Taiteilijoiden haastatteluaineiston yhteenveto	
Teos Tekijä	<i>Pallo</i> Nykytaideryhmä Kyliäinen	<i>Linnunlaulu puut</i> Markku Haanpää	<i>Omnia mutantur</i> IC-98
Tavoitteita	-esiintyminen monipuolisille ryhmille -kantaottavuus -ajattelu, keskustelu -kestävä kehitys -esteettisyys, visuaalisuus	-asioita näkyville -luonnonsuojelu -haastaminen -malli -kestävä kehitys -esteettisyys, visuaaliset arvot	-merkitykselliset tarinat -moniulotteisuus -tunteisiin vetoavuus -asioihin tarttuminen -ajattelu, keskustelu -esteettisyys, visuaalisuus -monialaisuus
Merkityksiä, joita tekijä(t) anta/a/vat katsojille	-kulutuskäyttäytymisemme seurauksia -lähestyttävyyys -avoimuus -esteettisyys -toiminnallisuus -meditatiivisuus	-tahtotilan ja tekojen vaikutus luonnon tilaan -hiilijalanjälki -kauneus -lohtu	-helpotuksen, hyväksynnän, vapautumisen tunne -aika, kuolema, syntyminen, tuhoutumattomuus, evoluutio, sukupuutot
Taiteilijan tapa tuottaa kokemuksia / Miten taide vaikuttaa	-keskustelut tulkintamahdollisuuksista -lähestyttävyyys -avoimuus -esteettisyys -toiminnallisuus -meditatiivisuus -ajattelun ja keskustelun käynnistäminen -kestävä kehitys	-herättää ja pitää yllä keskustelua, avartaa ajattelua -hyvinvointia yhteisölle, luonnolle -rakenteita, joihin samaistua ja osallistua	-asioilla, joita luetaan ja tunnetaan -esityspaikalla, projisoinnilla suhteessa arkkitehtuuriin, vihjaamisella, lupin käyttämisellä -kahden henkilön kommunikaatiolla -luomalla ajattelun paikkoja -puhumalla nykytodellisuudesta historian avulla
Taiteen vaikutus taiteilijan elämään	-tapa hahmottaa maailmaa -osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun -jättemateriaali – pieni hiilijalanjälki -palaute – monipuolistuvat näkökulmat	-sisäinen tarve ja näkemys, tapa ajatella -vaikuttaa ajatteluun, toimintaan ja olotilaan, pitää kiinni ajassa -jatkuva prosessi -elämää ja toimintaa mullistava tekijä	-ekologisista teemoista puhuminen -eri alojen ihmiset yhteen – syntyy ainutlaatuista -uusi väline haltuun -taide puhuttelee -oivallukset -materiaalit ja kestävä kehitys

3.3 Katsojien haastatteluaineiston yhteenveto

		Katsojien haastatteluaineiston yhteenveto	
	<i>Pallo</i>	<i>Linnunlaulupuut</i>	<i>Omnia mutantur</i>
Merkityksiä, joita katsojat antoivat teoksille	<p>P1</p> <ul style="list-style-type: none"> -maapallo, muovin kulutus, kertyminen luontoon -ajankohtaisuus <p>P2</p> <ul style="list-style-type: none"> -maapallo, muovin käyttö, kertyminen haitallisuus ja loputtomuus -vaikuttavaa, kantaaottavaa -ihmisen toiminta, joka vaikuttaa maailman tilaan -muovin leviäminen meriin 	<p>L1</p> <ul style="list-style-type: none"> -tuho, kuolema, lohduttomuus, toivottomuus, uudistuminen -menetyksen tunne -kriittistä, poliittista, kantaaottavaa -tulkinnoilla ja kokemuksilla tilaa -metsän suojele <p>L2</p> <ul style="list-style-type: none"> -palanut luonto, katastrofi -herätti ajattelemaan luontoa, luonnonsuojelu 	<p>O1</p> <ul style="list-style-type: none"> -abstraktista asiasta konkreettinen -aika visuaalisena runona tai hengityksenä -lempeä, mahtava, esteettinen, oivaltava, ceppinen -maatuminen, maatumattomuus -valo – kuu, kalat – elämän alkaminen vedestä -mikrokosmos – makrokosmos -ihminen ei keskipiste <p>O2</p> <ul style="list-style-type: none"> -pysähtynyt aika, tämä hetki -ihmisen pienuus universumissa -elämän kiertokulku, kuoleman mysteeri, ajan rajallisuus -laatua, kun mukana koko koneisto
Teoksen vaikutus elämään, ajatteluun, toimintaan ja olotilaan	<p>P1</p> <ul style="list-style-type: none"> -liian pitkä -ei vaikutusta, elämystä, syvällisiä ajatuksia tai tunteita -kaipasi esimerkkiä konkreettista teoista -neutraali -pelottava -aihe kertausta <p>P2</p> <ul style="list-style-type: none"> -vaikuttava -tunteita herättävä -muistutus muovin ongelmista ja käytön vähentämisestä 	<p>L1</p> <ul style="list-style-type: none"> -ajatuksia, tunteita, iloa -mieltii teemoja, tukee ajatusmaailmaa -tavoitti, kosketti <p>L2</p> <ul style="list-style-type: none"> -hätkähdyttävä, karmiva -kriittistä taidetta -ajatuksia yhteisten asioiden hoitamisesta -ei vaikuttanut toimintaan, tulee edelleen mieleen 	<p>O1</p> <ul style="list-style-type: none"> -antoi arvoa maaseudulta löytyville asioille -kevyt olo -vertailua omaan osaamiseen -pohdintaa maapallon nykytilasta katsoja mukana, ei ulkopuolinen merkittävä tunnelma, elämys -sai vaikuttamaan -huomasi oman pienuuden <p>O2</p> <ul style="list-style-type: none"> -toi uskoa videotäiteeseen -jätti jäljen -äänentoisto vaikutti
Taiteen vaikutus elämään, ajatteluun, toimintaan ja olotilaan	<p>P1</p> <ul style="list-style-type: none"> -kantaaottava taide usein syällistävä, lamauttavaa -positiivinen, kaunis ja koskettava taide tukee hyvinvointia -välittää tietoa -herättää ajattelemaan, näkökulmia, tietoa <p>P2</p> <ul style="list-style-type: none"> -toiminnassa muutosta -ajatuksia, kokemuksia, iloa, nautintoa, monipuolisuutta, laatua -terapeuttisia vaikutuksia 	<p>L1</p> <ul style="list-style-type: none"> -tärkeää, vaikuttaa tunteisiin, oloon, ajatteluun, arvomaailmaan -herättää ajattelemaan -tietoa monin tavoin -ylikäyttöisiä arvoja -oivalluksia, näkökulmia -avoimuus jättää tilaa kokemukselle <p>L2</p> <ul style="list-style-type: none"> -ajattelu käynnistyy, jos teemat kohtaavat arvoja -voi pohtia mihin tieto perustuu -piristää, tuo valoa, vastapainoa tietelle 	<p>O1</p> <ul style="list-style-type: none"> -välttämättömyys -herättää arkikuolleista -näkökulmia -taiteen lukutaito oleellista -vaikuttaa ajatteluun ja toimintaan -vastaanottoon vaikuttaa esitystapa ja katsojan oma tila -taide vaikuttanut ammatinvalintaan <p>O2</p> <ul style="list-style-type: none"> -tehtävänä tekijän viihtyminen -mielikuvitus liikkeelle, innostaa, ylevöittää -vaikuttaa siihen, miten asioita katsoo, ja että tekee asioita eri tavalla -herättää ajatuksia, vaikuttaa toimintaan, jos on vastaanottavainen

Katsojien haastatteluaineisto löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 2.

Pallo

P1, merkityksiä:

Pallo symboloi katsojalle maapalloa, ja siinä käytetty materiaali maapallollamme olevaa loputonta muoviroskaa. Teoksella haluttiin ottaa kantaa muovin kulutukseen, ja heräteltiin huomaamaan, kuinka paljon muovia kertyy.

P2, merkityksiä:

Teos oli kantaaottavaa, ja toiminnallisuudellaan vaikuttavaa performanssitaidetta. Se toi mielikuvan muovin leviämisestä meriin, ja laittoi katsojan pohtimaan muovin käyttöä ja sen haitallisuutta jätteenä luonnossa. Pallon muoto symboloi maapalloa, ja purkamisen pitkäkestoisuus sen työn loputtomuutta, joka muovijätteen suhteen on. Toiminnallisuus esityksessä kuvasi ihmisen toimintaa, joka vaikuttaa maailman tilaan.

P1, vaikutus omaan elämään, ajatteluun, toimintaan ja olotilaan:

Esitys oli liian pitkä, ja aihe tuntui kertaukselta, vaikka olikin ajatuksena ajankohtainen. Teos ei herättänyt ajatuksia, tunteita tai uutta elämystä. Se ei vaikuttanut oloon, aiheuttanut pohdintaa tai toimintaa, eikä muuttanut aikaisempaa suhtautumista muovin käyttöön. Katsoja (P1) kokee, että taiteessa tuodaan ongelmia esiin, mutta ei ratkaisuja. Hän kaipaa herättelyn sijaan esimerkiksi neuvoja millaisiin konkreettisiin tekoihin voisi osallistua. Katsoja pelkäsi esittäjän kaatuvan ja loukkaavan itsensä, vaikkakin ajatteli, että tilanne saattoi olla osa performanssia.

Katsojan (P1) mielestä taiteen tehtäviä ovat muun muassa yhteiskuntakriittisyys ja tiedon välittäminen. Kantaaottavalla taiteella on paikkansa, vaikka hän kokeekin sen usein syyllistäväksi, lamaannuttavaksi ja ahdistusta aiheuttavaksi, joka ei toimi ajattelun muuttamisessa. Positiivisessa valossa tuodut vaihtoehdot antavat sen sijaan voimaa toimia asioiden eteen. Taiteelta katsoja kaipaa esteettisyyttä, kauneutta ja koskettavuutta. Taiteen katsominen ja luova tekeminen tukevat hyvinvointia, ja toimivat tärkeinä rentoutumiskeinoina.

Katsoja (P1) ei nimeä yksittäistä toimintaan tai ajatteluun vaikuttanutta teosta, mutta jotkut teokset ovat herättäneet ajattelemaan tai koskettaneet. Nykyaide ei ole hänelle mieluisinta taidetta. Jotkin luontoaiheiset elokuvat ovat tuoneet uusia näkökulmia ja lisänneet tietoa.

P2, vaikutus omaan elämään, ajatteluun, toimintaan ja oloilaan:

Teos oli pitkäkestoinen, ja alkoi vaikuttamaan katsojaan, kun sitä oli jonkin aikaa katsellut. Katsojassa heräsi tunteita teoksen aiheesta, materiaalin tuomasta ristiriitaisuudesta sekä työskentelyn kauneudesta. Teos herätti ahdistaviakin tunteita pallon purkamisen loputtomuuden vuoksi. Teos oli kokijalle (P2) hyvä esimerkki vaikuttavasta taideteesta. Se herätti myös erilaisia pohdintoja siitä, millaisena teos olisi saattanut olla osoittelevampi tai ahdistavampi.

Katsoja (P2) kokee, että hänen toiminnassaan on tapahtunut muutosta tiedon lisääntymisen kautta, ja tämäkin teos toimi uutena muistutuksena muoviin liittyvistä ongelmista ja muovin käytön vähentämisestä. Hän ajattelee, että meitä pitää muistuttaa eri tavoilla ympäristöasioista, sillä olemme erilaisia. Haastateltava ei koe ympäristöahdistusta, vaikka pohtiikin ympäristön tilaa. Hän uskoo, että taide voi vaikuttaa ihmisten ympäristöahdistukseen. Osa ratkaisua on hänestä jo esimerkiksi kierrätysmateriaalien käyttö taiteessa.

Taide antaa katsojalle (P2) erilaisia ajatuksia, rakentavia kokemuksia ja elämäniloa. Värit ovat tärkeitä ja hän nauttii niistä. Hän on nähnyt paljon elämäänsä vaikuttaneita teoksia, mutta kokee vaikeana muistella mitä ne ovat, saati eritellä niiden vaikutuksia. Joitakin teoksia hän on jäänyt miettimään pitkään, ja jotkut ovat olleet niin vaikuttavia, että niiden luokse on pitänyt palata uudestaan. Elämän risteyskohdissa nähtyjen koskettavien teosten äärellä hän on kokenut merkityksellisiä hetkiä. Omalla taiteen tekemisellä on myös ollut terapeuttisia vaikutuksia. Kuvataide, musiikki, kirjallisuus ja muu taide monipuolistaa elämää ja parantavat elämänlaatua, ”taide nostaa kaurapuuron keiton yläpuolelle”. Taide on tärkeää, ja se on ollut hänelle taideterapeuttina myös työtä, jossa on nähnyt taiteen merkittävän vaikutuksen ihmismielelle, kun kuvan avulla käsitellään tunteita.

Linnunlaulupuut

L1, merkityksiä:

Teos symboloi tuhoa ja kuolemaa, ja herätti menetyksen tunteen. Siinä näkyi myös lohduttomuus ja toivottomuus, mutta myös uudistuminen kulottamisen perinteen takia. Teos kuului katsojan (L1) mielestä kriittiseen, poliittiseen ja kantaaottavaan taiteeseen. Se otti kantaa hyvällä tavalla, ei osoitellut, ja tulkinnoille ja kokemuksille jäi tilaa. Katsojilla oli mahdollisuus olla mukana metsän suojelussa. Ostajalle voi olla mukavaa saada konkreettinen muisto rahan lahjoittamisesta.

L2, merkityksiä:

Teos liittyi palaneeseen luontoon ja teoksen nimi vihjasi katastrofiin. Teos herätti ajatusta siitä, että ihmisten pitäisi ajatella enemmän luontoa, eikä omaa hyvinvointiaan luonnon kustannuksella. Taiteilija esitti teoksessa luonnon todellisuuteen kuuluvan asian tuhoavana, kun taas katsojalle tuli merkitsee luonnon kiertokulkuun kuuluvaa tärkeää elementtiä. Taiteen käyttäminen luonnonsuojelutarkoituksiin oli positiivista.

L1, vaikutus omaan elämään, ajatteluun, toimintaan ja oloilaan:

Teos toi esiin maapallon rajallisuuden. Ympäristöaspekti herätti katsojassa ajatuksia ja tunteita, ja hän piti siitä. Menetyksen ja lohduttomuuden tunne oli voimakas. Tunteiden herääminen oli positiivista. Teos oli vaikuttava, ja hän iloitsi, että teos oli tehty, ja että hän näki sen. Hän miettii teoksen teemoja paljon. Teos tuki haastateltavan arvomaailmaa. Hän arvelee, että maailma paranee, kun teos tavoittaa ja koskettaa ihmisiä.

Taide on tärkeää, ja hän nauttii ympärillään olevasta taiteesta. Taideteokset vaikuttavat haastateltavan (L1) mielestä oloon ja ajatteluun. Ne tukevat omaa ajatusmaailmaa, ja voivat herättää ajattelemaan jotakin asiaa laajemmin. Jotkut herättävät ajatuksia teknisen taituruutensa puolesta. Kunkin arvomaailma toisaalta vaikuttaa siihen, voiko taide vaikuttaa ajatteluun, oloon tai toimintaan.

Haastateltava (L1) kokee ympäristöiloa ja -ahdistusta. Teoksissa käytetty materiaali voi joskus herättää ahdistusta. Ilmastoahdistusta lievittää taide, joka esittelee luonnon

monimuotoisuutta ja käsittelee luontoa korjaavia teemoja. Taiteen tehtäviä ovat viihdyttäminen, tunteiden herättäminen, sekä kauneuden ja ilon tuominen. Viihdyttävä taide voi herättää ajatuksia, ja toisin päin. Ilon ja kauneuden kokemisessa herää tunteita. Tiedon saaminen monin eri tavoin on vaikuttavaa. Taiteella on iso merkitys ja ylikulttuurisia arvoja.

Taiteilijan ajatukset kiinnostavat katsojaa (L1), mutta teksteillä ei pidä liikaa ohjata kokemusta. On hyvä jättää tilaa sille, miltä teos tuntuu, ja mitä se herättää. Taide antaa oivalluksia, ajatuksia ja uusia näkökulmia sekä ajatuksia siitä, millä kaikilla tavoin asioita voi tehdä ja nähdä. Se avaa kangistuvaa ja kaventuvaan ajatteluamme. Katsoja (L1) on nähnyt paljon ajatuksia herättäviä teoksia, mutta ei osaa mainita mitään yksittäistä elämää mullistanutta teosta.

L2, vaikutus omaan elämään, ajatteluun, toimintaan ja olotilaan:

Teos hätkähdytti kolmiulotteisuudellaan positiivisesti, vaikkakin tuntui hiukan karmivalta, koska tuli näytettiin katastrofina luonnossa. Hän kaipasi tulen elvyttävän vaikutuksen tuomista esiin. Katsoja (L2) piti teoksesta, sillä se liittyi luontoon.

Katsoja (L2) määritteli teoksen kriittiseksi taiteeksi, koska taiteilija myi teoksen osat luonnonsuojelun hyväksi. Teos herätti ajatuksia yhteisten asioiden hoitamisesta yhteiskunnassa. Katsoja toivoo, että se on vaikuttanut ihmisiin. Hänen toimintaansa se ei vaikuttanut, mutta näyttely tulee toisinaan mieleen. Hän pohtii näkemiään teoksia, mikäli ne eivät ole liian itsestään selviä, ja niiden teemoja, jos ne kohtaavat hänen arvojaan.

Taide on kiinnostanut katsojaa (L2), ja ollut myös työtä artikkelien kirjoittamisen myötä. Taide on tullut tärkeäksi asiaksi elämässä. Erityisesti kiinnostavat taidetta ja tiedettä yhdistävät teokset, jolloin voi pohtia muun muassa sitä, mihin tieto perustuu. Taide piristää arkea ja tuo valoa elämään. Se toimii myös vastapainona tieteelle. Hän ei voi kuvitella elämää ilman taidetta, mutta mikään yksittäinen taideteos ei ole vaikuttanut ajatteluun ja elämään mullistavalla tavalla. Taide laittaa ajattelemaan asioita, joita ei muuten tulisi ajateltua.

*Omnia mutantur**O1, merkityksiä:*

Teos kuvasi aikaa visuaalisen runon muodossa. Siinä ei ollut alkua ja loppua, vaan se oli kuin hengitystä. Video teki abstraktista asiasta, ajasta, konkreettisen. Se oli katsojasta oivaltava, koska siinä katsottiin sekä mikrokosmosta että makrokosmosta. Teos oli lempeä, mahtava ja esteettinen. Isona esitettynä mahtavalla äänellä ja kauniilla kuvalla se tuntui katsojasta (O1) eppiseltä. Teos antoi arvoa maaseudulta löytyville asioille. Teos kertoi siitä, ettei ihminen ole maailman keskipiste, ja laittoi ajattelemaan maapalloa ja sen surkeaa nykytilaa avaruudesta käsin. Katsoja pohti teoksissa olevaa maatuva puuta ja ongelmallista, maatumatonta muovia. Kanisteriin osuvan valon hän ajatteli edustavan kuuta, ja kalojen elämän alkamista vedestä.

O2, merkityksiä:

Katsoja piti teoksen tunnelmasta. Siinä oltiin pysähtyneessä ajassa. Teos kertoi elämän kiertokulusta ja kuoleman mysteeristä, ja toi ajatusta ajan rajallisuudesta. Se näytti pienuutemme universumissa. Lahottajasienet ja mikrobit symboloivat kuolemaa sekä sitä, miten luonto ottaa vallan ja voittaa. Musta maa, hyönteispilvet, kuolleet kalat ja ihminen saattoivat olla seurausta jostakin isommasta tuhosta. Toisaalta linnut olivat elossa ja esitettiin myös hyvinvoivaa metsää. Teos loi katsojalle (O2) uskoa siihen, että videotaide voi olla mielenkiintoista. Siitä myös näki, kuinka hyvää jälkeä tulee, kun mukana on koko elokuvan teon koneisto.

O1, vaikutus omaan elämään, ajatteluun, toimintaan ja olotilaan:

Katsoja tunsu olevansa mukana eikä ulkopuolinen. Merkitsevää oli tunnelma ja sen tuoma elämys. Katsojalle tuli ihanan kevyt olo. Samalla hän ajatteli, ettei pystyisi itse tekemään mitään niin hienoa.

Taide tuntuu katsojasta välttämättömältä. Taiteen tärkeä tehtävä on herättää ihmiset arkikuolemasta. Se saa ajattelemaan asioita eri näkökulmista. Eri asiat koskettavat eri ihmisiä. Taiteen kokemiseen tarvitaan taiteen lukutaitoa, eli sitä, että katsoja osaa lähestyä teosta jostakin näkökulmasta.

Taide on vaikuttanut katsojan (O1) ajatteluun: etenkin kantaottavat graffitit, jotka ovat Brasiliassa kaikkien nähtävillä. Hän kokee dokumenttielokuvilla olevan paljon vaikutusta ajatteluun, sillä niissä on paljon vaikuttavaa informaatiota. Vastaanottoon vaikuttaa myös esitystapa ja kunkin oma tila. Taide on vaikuttanut myös haastateltavan (O1) toimintaan. Hän tekee valokuvataidetta ympäristöasioihin liittyvistä aktioista, ja hänelle se, miten hän tekee taidetta, kertoo siitä, miten hän elää. Brasilialaisen Sebastião Salgadon valokuvat ovat vaikuttaneet katsojan elämään mullistavasti - hän päätti ryhtyä valokuvaajaksi.

O2, vaikutus omaan elämään, ajatteluun, toimintaan ja oloilaan:

Teos ei vaikuttanut ajatteluun tai elämään, mutta siitä jäi jälki. Huippuäänentoisto vaikutti paljon katsomiskokemukseen. Taiteen yksi tärkeä tehtävä on, että tekijä viihtyy, sillä muutoin teoksia ei synny. Hyvät näyttelyt saavat mielikuvituksen liikkeelle, tekevät innostuneen olon ja saavat aikaan halun tehdä jotain sen tyyppistä, mitä näki. Taide vaikuttaa ajatteluun inspiroivasti, ja siitä voi tulla ylevöitynyt olo. Katsoja (O2) arvelee kaiken sen taiteen mitä on nähnyt ja minkä kanssa on tekemisissä vaikuttavan elämään, sekä siihen, miten asioita katsoo. Ympäristökriittiset tai poliittiset teokset vaikuttavat ajatteluun. Ajattelu siirtyy toiminnaksi, sillä kaikki vaikuttaa kaikkeen. Taiteen tekeminen vaikuttaa siten, että asioita tulee tehtyä eri tavalla. Taide herättää ajatuksia ja vaikuttaa toimintaan, jos ihminen on vastaanottavainen taiteelle. On niin paljon taide-teoksia, jotka ovat vaikuttaneet katsojan (O2) ajatteluun ja elämään, ettei niitä pysty erittelemään. Jotkut teokset vaikuttavat voimakkaasti tunnetasolla.

Haastateltava (O2) pitää etenkin luonnonmateriaaleista tehdystä taiteesta. Ympäristökysymykset vaikuttavat häneen voimakkaasti.

3.4 Synteesi

Haastateltavilla taiteilijoilla on sisäinen tarve tehdä taidetta, ja ympäristön suojeluun tai ekologisiin teemoihin liittyviä teoksiaan. Heidän lähtökohtansa teoksen tekemiseen ei ole siinä, miten katsoja vastaanottaa sen, vaikkakin voivat ajatella, millaiset asiat siihen vaikuttavat. He osallistuvat teoksillaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Asioihin taiteen kautta vaikuttaminen on heillä kaikilla jonkinlaisena toiveena taustalla. He tekevät teoksen pitkässä prosessissa, joka on heille itselleen merkityksellinen. Lähtökohtina on jokin ilmiö tai tarina, joka halutaan kertoa tai tuoda esiin. Vaikutuksia ei niinkään mietitä etukäteen, koska teoksiin jätetään tarkoituksella avoimuutta ja tilaa tulkinnanmahdollisuuksiin. Taiteilijaryhmiä yhdistää se, että teokset lähtevät syntymään taiteilijoiden välisistä keskusteluista.

Eroavaisuuksia taiteilijoiden osalta löytyy esimerkiksi siinä, että yksi taiteilijoista tekee konkreettisia ympäristötekoja ottamalla katsojia mukaan ympäristön suojeluun, ja tuomalla siten mallia oma-aloitteiseen toimintaan. Haanpää puhuu taiteesta myös hyvinvoinnin tuojana. IC-98:lle keskeisiä tavoitteita ja vaikutteita ovat monitaiteellisuus, monitieteellisyys ja monialaisuus. He pyrkivät toimimaan eri alojen ihmisten kanssa yhdessä.

Nykytaideryhmä Kylkiäinen pohtii tarkemmin etukäteen katsojien mahdollisia reaktioita, ja selvittää niitä harjoitusyleisön avulla. Esiintyjinä heille se on tuttu toimintatapa, ja toimii työkaluna teoksen kehittelyssä. Teoksen vaikuttavuuteen he pyrkivät muun muassa esteettisyydellä, avoimuudella, meditatiivisuudella ja toiminnallisuudella. Teos vaikutti haastateltaviin katsojiin eri tavoin. Toinen (P1) kuvaili teosta liian pitkäksi ja neutraaliksi. Hän kertoi, ettei se vaikuttanut ajatuksiin, oloon tai toimintaan. Toisaalta hän kertoi turhautumisestaan siihen, että kantaaottavat teokset ovat usein syyllistäviä ja lamaannuttavia sen sijaan, että katsoja saisi voimaa ja jaksaisi alkaa toimia ympäristön hyväksi. Katsoja kokee, että positiiviset ratkaisuja esittelevät teokset voisivat tuoda voimaa. Hän kaipaakin eniten taiteen äärellä voimaantumista, koska elämään liittyy niin paljon stressiä. Tämä on näkökulma, joka voi tuoda keskustelua taiteen vaikutuksista ekologisten kysymysten parissa, kun mietitään millaisin keinoin

ihmisten ajatteluun ja toimintaan voi vaikuttaa. On mielenkiintoista ajatella, millaisia erilaisia taideteoksia voisi tehdä liittyen ratkaisuihin. Toisen katsojan (P2) mielestä teos oli hyvä esimerkki vaikuttavasta taiteesta. Hänelle se oli muistutus muoviin liittyvistä ongelmista ja muovin kulutuksen vähentämisestä omassa elämässä. Hän koki tarvitsevansa vastaavia muistutuksia, jotta ajatukset siirtyisivät toiminnaksi. Hän myös vaikutti teoksen pitkäkestoisuudesta ja toiminnallisuudesta.

Markku Haanpää pyrki vaikuttamaan tarjoamalla konkreettisen osallistumisen mahdollisuuden. Vahva symboliikka ja luonnonmateriaalin käyttö toivat vaikuttavuutta teokseen, samoin esteettisyys, sekä sen soveltuminen ja rakentuminen tilaan. Teos oli molempien katsojien mielestä onnistunut. Tuli on vahva elementti, joka herätti tunteita, ja vaikutti katsojiin mieleen jäävästi. Toisen (L2) mielestä teos oli suorastaan hätkähdyttävä, ja myös karmaiseva tulen tuhoavan näkökulman vuoksi, kun hän itse ajattelee tulta luonnon omana kulutuksena, joka on tarpeen metsän uudistumisen vuoksi. Toinen katsojista (L1) kertoo tunteiden heränneen teosta katsoessa, sillä teos oli lohduttomuudessaan niin vaikuttava. Teoksen vaikuttavuus ilmenee siitäkin, että molemmat katsojat muistavat sen edelleen vuosien jälkeen hyvin. Molemmat toivoivat, että teos vaikuttaisi ihmisiin lisäämällä ajatusta yhteisten asioiden hoitamisesta yhteiskunnassa. Katsojat olivat pohtineet teoksen teemoja yksin tai muiden kanssa. He ajattelivat, että teos vaikuttaa enemmän, mikäli se kohtaa tai tukee omaa arvomaailmaa, ei ole liian itsestään selvä ja jättää tulkinnanvaraa.

IC-98:n jäsenet toivovat muun muassa, että aktiiviset ihmiset voisivat saada ajatuksia, joita voivat käyttää yhteiskunnallisessa toiminnassaan. He haluavat luoda vapaan ajattelun tiloja, joissa katsojat voivat saada ajatteluunsa siemeniä, joista kasvaisi lopulta vaikuttavaa yhteiskuntaa paremmaksi muuttavaa toimintaa. Toisen katsojan (O1) oloon teos vaikutti vahvasti - hänen olonsa muuttui kevyeksi. Teoksen tunnelma toimi, ja katsoja kuvaili sitä kauniiksi ja eppiseksi. Hän ei ollut aikaisemmin nähnyt hyvää videotaidetta, ja oli senkin vuoksi vaikuttunut. Video myös auttoi arvostamaan asioita, joita löytyy katsojan lähiympäristöstä. Toinen katsojista (O2) kertoi, ettei teos vaikuttanut oloon tai ajatteluun, mutta hän nautti teoksen vahvasta tunnelmasta, ja oli vaikuttunut siitä, että videotaide voi olla hyvää.

Yhtä katsojaa (L2) kiinnosti etenkin taidetta ja tiedettä yhdistävät teokset. Ne saavat häntä pohtimaan tieteen ja taiteen eroja, ja sitä onko tieteen ja taiteen välillä rajaa. Taiteilijoista etenkin IC-98:lla on intresseissä tehdä yhteistyötä tieteentekijöiden kanssa. Yhteydet tieteentekijöiden ja taiteilijoiden välillä vähentävät taiteilijan painetta ottaa selvää kaikenlaista monimutkaista kulttuurin, yhteiskunnan ja talouden mekanismeista, kun projekteja tehdään yhteistyössä tieteentekijöiden kanssa, joilla tämä tieto jo on. (Majava 2016) Samalla taiteen tekijä oppii jatkuvasti uutta.

Taiteilijoiden teokset ovat sisältölähtöisiä, ja merkityksellistä on kertoa tärkeitä tarinoita, osallistua teoksilla yhteiskunnalliseen keskusteluun, tuoda mahdollisuuksia aktiiviseen toimintaan luonnon puolesta, tai aikaan saattaa ajatuksia, joiden kautta voisi tapahtua muutosta parempaan. Teoksen ja katsojan välille toivottiin vuorovaikutusta, sekä katsojien osallistamista toiminnan tai yhteisen keskustelun muodossa. Palautetta katsojilta taiteilijat ovat saaneet satunnaisesti, kritiikkiä taiteen kentällä eivät juurikaan. Artikkeleita ei nähty yksittäisiin teoksiin liittyen, ja keskusteluita käytiin joidenkin osalta. Jonkin teoksen kohdalla tuleva haastattelu esti keskustelua, mutta teos oli toisaalta ollut enemmän mielessä haastattelun vuoksi.

Tutkimuksen teokset esittelevät ihmisen vaikutuksia maapallollamme. Ne tehneet taiteilijat pohtivat taiteessaan materiaalien käyttöä ja niiden vaikutuksia ympäristöön, sekä kestäväää kehitystä. He tiedostavat vaikutuksensa ja toimivat taiteessaan ratkaisuja etsien. Nykytaideryhmä Kylkiäinen hyödyntää esitysteoksessaan kierrätysmateriaalia, kauppoihin kertynyttä muovirooskaa. Taiteenlajina he ovat valinneet esityksen siksikin, ettei siinä välttämättä tarvitse kovin paljon materiaalia. Työryhmä on tehnyt selkeän ratkaisun, että kun esityksissä käytetään jotakin materiaalia, niin se on kierrätysmateriaalia. Pieni hiilijalanjälki on heille yksi tärkeä lähtökohta teosten tekemisessä. Haanpää asettaa teoksessaan hiilijalanjäljen näkyville ja toivoo saavansa sitä kautta katsojaa pohtimaan materiaalin käytön vaikutuksia. Hän myös selvittää materiaalien alkuperää sekä tekee niitä itse käyttäen esimerkiksi savea pigmenteissään. IC-98:n jäsenet ovat tietoisia digitaalisen taiteensa esittämiseen käytettävien laitteiden aiheuttamista vaikutuksista ympäristölle. He tekevät myös teoksia tietyltä paikalta löytyvistä aineksista, ja ovat opettaneet taideopiskelijoille ekologiseen taiteeseen liittyvää kurssia.

Mediataiteilija Aimo Hyvärisen ja äänitaiteilija David Chapmanin video *Art as Problematic Waste* käsittelee taiteen ylituotannon aikakautta ja taiteilijoiden teosmääriä. Siinä kysytään tuleeko taiteesta lopulta jätettä ja lisääkö taiteen tuotanto ympäristöongelmia. Entä mitä tapahtuu digitaaliselle taiteelle? Heidän projektiinsa liittyvissä seminaareissa pohdittiin, mitä taiteilijoiden tuotannolle tapahtuu, kun taiteilija kuolee. Videossa esitellään keinoja, joita taiteilijat ovat löytäneet välttääkseen jätteen syntymistä. Jotkut ovat siirtyneet performanssitaitteeseen, toiset yhdistäneet asumisen, gallerian ja työtilat, jotta ei tarvitsisi menettää työtilojansa ja hävittää sen vuoksi kiireessä teoksiaan. Joku on tehnyt näyttelyn muiden näyttelyidensä jämistä. (Chapman & Hyvärinen 2019.) Tutkimuksessani mukana olevat taiteilijat ovat kehittäneet jäteongelmaan ja hiilijalanjälkeen erilaisia ratkaisuja, kuten jättemateriaalien tai luonnonmateriaalien käyttö, materiaalien tuotantoon liittyvien asioiden selvittäminen ja taiteen tekeminen paikan päältä löytyvistä materiaaleista. Mukana olevista teoksista Haanpään teos myytiin, ja rahalla ostettiin suojeltavaa metsää. Nykytaideryhmä Kylkiäisen teos on esitys, jonka kierrätysmateriaali käytetään yhä uudelleen teosta esitettäessä ja sen jälkeen toisissa teoksissa. Lopulta materiaali päätynee muovin kierrätykseen, jonne se oli alun perinkin matkalla. IC-98:n digitaalisen teoksen rappeutumisesta emme vielä tiedä, mutta teos itsessään ei vaadi varastointitilaa, vaikkakin sen esittämiseen käytettävä laitteisto vaatii. Ehkä tulevaisuudessa laskemme taiteen hiilijalan- ja kädenjäljen laskurilla, ja saamme tietää teostemme energeettisen vaikutuksen, sekä millaisena esimerkkinä se on katsojalle toiminut.

Katsojille syntyi teoksesta samankaltaisia ajatuksia, mutta kokemukset olivat kuitenkin yksilöllisiä ja erilaisia. Merkityksenannot ja vaikutus ajatteluun olivat niin ikään osittain erilaiset. Kestävään kehitykseen liittyvät arvot olivat pääsääntöisesti tärkeitä. He tuntuivat toteuttavan itsekin kestävän kehityksen periaatteita elämässään jossain määrin, ja miettivän materiaalien käyttöön liittyviä asioita. Yksi haastateltava (L1) kertoi, että paljon energiaa vievät teokset aiheuttavat ahdistusta. Valmistamiseen liittyviä välineitä ja energian käyttöä voi olla vaikeaa pohtia, jollei tiedä mitä tekemisen prosessiin kuuluu.

Katsojat arvelevat, että taiteella voi vaikuttaa ympäristöasioihin. Teokset voivat saada ajattelemaan asioita laajemmin, ja ne tuovat uusia näkökulmia. Kun taiteen sanotaan herättävän arkikuolleista, olevan toisenlaista elämäntasoa ja tuovan iloa ja nautintoa,

voidaan ajatella taiteen vaikuttavan katsojiin vahvasti. Katsojat kuvailevat myös, että ”taide on välttämätöntä” (O1) tai ”ilman taidetta ei voisi enää elää” (L2). Taiteen koetaan siis olevan oleellisen tärkeä asia elämässä. Taiteen sanotaan vaikuttavan siihen, kuinka katsotaan tai tehdään asioita. Eräs katsoja (O2) toteaa taiteen vaikuttavan samoin kuin mainonta: suoraa vaikutusta ei heti näe, mutta pidemmän ajan kuluessa kokonaisvaltaisemman vaikutuksen kyllä. Sama katsoja sanoo, että ympäristöongelmat ovat saaneet ajattelemaan enemmän asioiden huonoja puolia, ja että taide saa katsomaan asioita toisin, leikkisämmin, ja toteuttamaan omaa luovuuttaan. Taiteen katsominen ja oma luova tekeminen voinee siis toimia vastavoimana negatiivisuudelle ja pessimismille.

Vastausten perusteella taide voi vaikuttaa ihmisen arvomaailmaan ja valintoihin sitä kautta, että se vaikuttaa tunteisiin. Yksittäisten teosten ei niinkään ajatella tekevän muutosta, vaan taide ja kulttuuri kokonaisuudessaan vaikuttavat arvomaailmaan, ja sitä kautta valintoihin. Taideilmaisun koettiin puhuttelevan syvällisemmin kuin tietopohjaisen ilmaisun. Kun teos vaikutti tunteisiin tai aiheutti elämyksen, se muistettiin hyvin. Kaija Kiuru kertoo maisterintutkielmassaan ”Viiankiaapa – Suojeltu suo taiteen lähtökohtana”:

”Kuvataiteilija ja tutkija Ulla Karttusen mukaan aktivistinen taide on eräs merkittävimmistä nykytaiteen muutosvoimista. Siinä suuntaudutaan taide-esineen sijasta prosessiin ja taidemaailman sijasta todellisuuteen, eli se ei estetisoi todellisuutta toiseksi, vaan pyrkii tuomaan ilmiön esiin sellaisena kuin se on. Aktivistinen taide pyrkii siihen, että taide ei jäisi taiteeksi vaan vaikuttaisi myös ympäröivään yhteiskuntaan.” (Kiuru, 62: Karttunen, 221.)

Vaikuttavuuden mittaaminen on haasteellista, eikä se välttämättä ole taiteen tekijän intresseissä, vaikka taiteen vaikuttavuus olisikin yleisesti kiinnostavaa, ja osaltaan yksi motivaatio tehdä taidetta. Kiuru ajattelee, että kantaaottavaa toimintaa voi syntyä silloin, kun taide-elämys, tieto ja eettinen pohdinta yhdessä aktivoivat tekoihin. Taiteilijalle teokset ovat ajatusprosessin loppu- tai välitulokset. Kokijalle ne voivat kuitenkin olla jonkin ajatusprosessin alku. (Kiuru 2017, 3, 81.) Sitä tutkimukseni taiteilijat toivoivat.

Teoksen kokeminen voi olla materiaalia tiedon rakentumista varten, joka sitten vaikuttaa ajatteluun ja toimintaan. Taiteilija tekee tutkivaa taiteellista työtä, jossa tuottaa taidetta sekä uutta ymmärrystä kohteesta. (Kiuru 2017, 80: Scrivener, 259.)

Itselleni on hankalaa mieltää vaikeasti käsitettävää taidetta hyväksi taiteeksi, vaikka se sitä tietysti monelle onkin. Usein on helppo ajatella, että hyvä taide on sellaista, joka saa haltioitumaan. Haltioituminen vaikuttaa itseeni tehokkaasti. Pohdinta teoksesta tai näyttelystä jää vajavaiseksi, jos ”en saa mistään kiinni”, kun taas haltioituessani vaikutus tuntuu ajattelussa ja kehotuntemuksissa. Pohdinta jatkuu pitkään. Esteettisestä kokemuksesta ja esteettisestä elämyksestä Kiuru kirjoittaa:

”Esteettinen kokemus tuntuu mukavalta ja aiheuttaa minussa levollista mielihyvää, kun taas esteettinen elämys vaikuttaa voimakkaammin ja tuntuu henkilökohtaisemmalta ja merkityksellisemmältä. Se tuntuu irrottavan minut todellisuudesta ja ajasta, mutta aiheuttaa samalla voimakaan läsnäolon kokemuksen. Esteettisen elämyksen muistaa koko elämänsä ja se voi vaikuttaa niin syvästi, että ihmisen koko maailmankuva muuttuu. Esteettinen elämys on hurmioitumista ja lumoutumista. Tunnen sulautuvani yhteen ympäröivän luonnon ja koko maailman kanssa, kokemuksessa on hyvin paljon samaa kuin pyhyiden kokemuksen määritelmässä.” (Kiuru 2017, 39.)

Tähän opinnäytetyöhön valittuihin tarkasteltaviin teoksiin katsojat eivät liittäneet merkityksiä, jotka olisivat olleet elämää mullistavia. Yksi katsoja (O1) saattoi kuitenkin olla lumoutunut teoksesta, sillä hän käytti esimerkiksi sanoja eepinen ja mahtava. Hän myös koki katsomiskokemuksen jälkeen kevyttä oloa, ja hänen arvostuksensa omaa kotiseutua kohtaan oli muuttunut. Yksi haastateltava katsoja (P2) kertoi kokeensa yleisesti ottaen taiteen äärellä paljon merkityksellisiltä tuntuja hetkiä, jotka ovat vaikuttaneet hänen siinä elämän vaiheessaan oleviin asioihin.

Teoksissa pyrittiin avoimuuteen, jossa erilaisia luentoja voisi olla paljon. Ihmiset elävät monenlaisissa elämäntilanteissaan, ja monitulkintaiset teokset tuntuvat katsojista merkittäviltä, koska niihin voi sovitella omaan elämään sopivia asioita (Naukkarinen, 50). Kiuru kirjoittaa taiteilijan puheesta maisterityössään:

”Taiteilijan puhe voi avata teosta ja laajentaa katsojan kokemusta, mutta toisinaan katsojasta voi myös tuntua, että sanoilla yritetään täydentää visuaalisesti vajaaksi jäävää teosta. Voidaan myös pohtia, kuinka paljon teosta on tarpeen sanallistaa. Taideteoksen kokijalla pitää olla tilaa myös omille ajatuksille ja mahdollisuus kokea teos omista lähtökohdistaan käsin.” (Kiuru 2017, 10.)

Yksi katsoja (L1) toivoo, etteivät taiteilijat avaa ajatuksiaan teoksista liikaa, jotta katsojalle jää vapaampi tila ajatella teoksen merkityksiä itselleen ja kokea teos omalla tavallaan. Toisaalta joku (P1) kaipasi teoksen antavan konkreettisia ratkaisuja, joita voisi toteuttaa, sen sijaan, että teos vihjaa, ja koittaa herätellä katsojaa huomaamaan jonkin ongelman.

Taiteilijat kertovat kysyvänsä mieluummin kysymyksiä, kuin ratkaisevansa ongelmia. He miettivät, miten teos vaikuttaa katsojan tunteisiin, mutta eivät mieti vastaanottajaa teosta tehdessään. He tekevät taidetta sisäisestä tarpeestaan, eivätkä lähtökohtanaan se, miten katsoja vastaanottaa teoksen. Taiteilijat suuntaavat huomiota, esittävät kysymyksiä ja luovat tilaa ajatusten heräämiselle. He eivät pyri ratkaisemaan ympäristöön liittyviä kriisejä, vaan tuovat ajatuksia ja näkökulmia. Suomalaisen taiteellistieteellisen Mustarinda-seuran jäsen, Antti Majava, puhuu taiteilijan keskeisestä roolista luoda myönteistä narratiivia elämästä, jossa kulutamme vähemmän. Taiteilijoilla on hyvä mahdollisuus tuoda esiin elämän mielekkyyttä, kun elämme vähemmällä kulutuksella. (Heikkinen 2016) Taiteilijat uskovat mahdollisuuteen vaikuttaa taiteen keinoin, mutta tietävät, että teoksen vastaanotto on yksilöllistä. Katsojat taas kertovat, että taide avaa ajatusta eteenpäin, ja herättää ajattelemaan asioita, joita ei muuten tulisi ajateltua. Taide vaikuttaa myös siihen, miten katsoo asioita. Sekä taiteilijat että katsojat ajattelevat, että taide vaikuttaa - ehkä ajattelun pohjatasolla - eikä vaikutuksia pysty helposti erittelemään. Yksi katsoja (O1) arvelee toiveikkaasti muutoksen tulevan sen myötä, että sukupolvi vaihtuu. Yksi taiteilija (IC-98) ja yksi katsoja (L1) puhuvat kohtuullisesta kuluttamisesta, johon meidän tulisi suuntautua.

Taideyliopiston professori Eeva Anttila kirjoittaa, että taiteen merkitys korostuu, kun kohtaamme vaikeuksia. Taide auttaa näkemään toisin ja tuo vaihtoehtoisia tapoja kokea mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä elämässä. Ihmiset käsittelevät kriisiä taiteen

avulla, jakavat kokemuksiaan, rakentavat tulevaisuuskuvia ja herättävät toivoa. Hänen mukaansa taide ei pelasta maailmaa, mutta se voi olla osa yhteiskunnallista muutosta kohti kestävämpää elämäntapaa. (Anttila, 2020.)

4 ARVIOIVA POHDINTA

4.1 Eettisyydestä ja luotettavuudesta

Valitsin opinnäytetyötäni varten kolme sellaista ympäristön tilaan liittyvää teosta, mitkä olen itse nähnyt näyttelyissä. Haastateltavat lähtivät mukaan mielellään. Pyysin tutkimukseeni osallistuvilta haastateltavilta taiteilijoilta ja katsojilta luvat käyttää saatua aineistoa opinnäytetyössäni. Pyysin haastateltavilta taiteilijoilta kirjalliset luvat heidän teostensa kuvalliseen esittämiseen työssäni. Tutkimuksessa mukana olevat haastateltavat katsojat ovat mukana anonyymeinä henkilöinä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 26.)

Pyrin valikoimaan haastateltaviksi teosten katsojiksi pääasiassa muun alan ihmisiä kuin taiteilijoita. Haastateltavien joukkoon valikoitui kuitenkin kuvataiteilija, kuvataideterapeutti, ja henkilö, joka kuvasi itseään jonkinlaiseksi ITE-taiteilijaksi.

Yhteensä haastateltavia tutkimuksessani on yhdeksän henkilöä, kolme taiteilijaa ja kuusi katsojaa. Haastattelin taiteilijoita ja heidän teostensa katsojia yksitellen, paitsi kahta haastateltavaa yhdessä. Tein haastattelut puhelimesta, kahvilassa, kirjastoissa, työpaikalla, kotonani ja katsojien kotona. Haastattelut rönsyilivät keskusteluiksi kaikenlaisista asioista, ja koin, että niitä oli välillä vaikeaa pitää asiassa, etenkin silloin, jos haastateltava oli itselleni tuttu henkilö. Eniten se johtui omasta kokemattomuudesta haastattelijana, ja vaikeudestani pitäytyä tietyissä teemoissa, jolloin assosiaatioiden matkassa siirryttiin helposti erilaisiin asioihin. Taiteesta keskusteltaessa päästään helposti kaikille elämän alueille. Taiteilijoiden on luonnollisesti helpompi analysoida teoksiaan tarkemmin, kuin katsojien, sillä he ovat viettäneet aiheen ja teoksen kanssa enemmän aikaa. Katsojien taidepuhekokemus myöskin vaihtelee. Osaltaan katsojien tulkintojen syvyyteen on vaikuttanut haastattelun kulku – syventävien kysymysten esittäminen tai esittämättä jättäminen. Taiteilijoiden tavoitteet ja merkitykset sekä miten teos tai taide vaikuttaa ajatteluun sekoittuvat keskenään, eikä niiden luokittelu ollut mielestäni helppoa.

Vastaajat saivat teemahaastatteluissani puolistrukturoidut haastattelukysymykset etukäteen sähköpostilla, ja myös eteensä haastattelutilanteessa. Haastattelut sujuivat ongelmitta ja hyvässä vuorovaikutuksessa. Äänitin haastattelut digitallentimelle, josta purin ne kuulokkeiden kautta. Siten kuulin keskustelut tarkasti. Lähetin haastatteluiden pohjalta kirjoittamani tekstit haastateltaville tarkastettavaksi, ja muokkasinkin tekstejä heidän kommenttiansa pohjalta. Merkityksenantojen poimimista varten olen yrittänyt katsoa tarkasti mitä haastateltavat ovat sanoneet ja käynyt ne läpi huolella. Aineiston analyysiä varten olen poiminut analyysiä varten taiteilijoiden ja katsojien vastauksista merkityksiä, jotka vastaavat tutkimuksen kysymyksiin. Olen vertaillut aineiston merkityksiä, tavoitteita ja vaikutuksia. Olen koonnut niistä pelkistyksiä, ja avannut niitä sanallisesti. Merkitsin aineistosta löytyviä samuuksia ja erilaisuuksia tekstiin eri värein, ja vertasin vastauksia. Tein aineiston peilausta muihin tutkimuksiin tai aineistoihin, ja abduktiivista päättelyä yksityisestä yleisempään ja takaisin.

4.2 Tutkimusprosessin vaikutus omaan ajatteluun ja työskentelyyn

Tutkimukseen valitsemani työt käsittelevät ihmisen vaikutusta luonnon tilaan. Minua on kiinnostanut aihe pitkään, ja olen tehnyt itsekkin teoksia siihen liittyen. Tutkimuksen avulla olen voinut perehtyä aiheen käsittelyyn kolmen erilaisen teoksen kautta. Samoin kuin haastateltaville katsojille, mukana olevien taiteilijoiden teokset ovat olleet minulle merkityksellisiä. Tiedän, että taiteilijalle tällaisen palautteen saaminen on harvinaista, joten on myös hienoa voida antaa tämä tutkimus siinä mukana olleille luettavaksi.

Tutkimustyö on ollut minulle tärkeää omaan työskentelyyn liittyvien merkitysten pohdinnassa. Se toi mielenkiintoisia keskusteluita haastateltavien taiteilijoiden kanssa - katsauksen heidän ajatuksiinsa mukana olevan teoksen ja yleensä taiteen tekemisen osalta. Sain mahdollisuuden kuulla heidän ajatuksiaan taiteen tekemisen motiiveista, tavoitteista ja vaikuttavuudesta. Sain kuulla taiteilijoiden ajatuksia perusteellisemmin taiteella vaikuttamisesta. Olennaista oli tietysti myös kuulla, miten teokset vaikuttivat kahteen kunkin kolmen teoksen katsojaan, ja taiteen vaikutuksesta heidän elämäänsä. Olen voinut vertailla niitä omaan kokemukseeni, mitä en kuitenkaan tässä tutkimuk-

sessä avannut, jotta aineisto pysyisi kohtuullisena. Olen voinut pohtia millaisilla keinoilla haluan taiteilijana tuoda katsojille merkityksiä, ja kuinka tärkeää itselleni on osallistua taiteella yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Kirjoittaessani olen miettinyt millainen olen itse kantaaottavan taiteen tekijänä. Sitä vaikuttavampaa on, mitä paremmin taiteilijalla on kirjoittaminen ja puhe hallussa. Se lienee yksi syy YAMK-opintoihini - sain ja jouduin ajattelun ja kirjoittamisen pariin. Koen, että kantaaottavat teokset ovat usein vaikuttavia siksi, että niissä on positiivista oivaltavuutta. Kaipaan sitä taitoa ilmaisuuni. Toisaalta pidän ryhmätyöskentelystä, jolloin erilaiset vahvuudet tulevat käyttöön, ja sitä kautta teoksista tulee monipuolisia. Ympäristöön liittyvät aiheetkin ovat sellaisia, että työskentelen niiden parissa mieluiten työryhmissä, kuten opinnäytetyössänikin kaksi haastateltavaa tekee. Ryhmissä olen oppinut paljon siitä millainen tekijä olen ryhmätyöskentelyssä. Vahvuudet liittyvät muun muassa asioihin tarttumiseen, organisoimiseen ja vastuullisuuteen. Käräisvälisyyttä, huomioon ottamista, joustavuutta ja ideointia olen oppinut matkan varrella. Tulokset ja yhdessä työskenteleminen ovat olleet aina mieluisia, mutta prosessi ei aina ole kivuton.

Olen voinut pohtia myös sitä, miten tarkkaan itse mietin tekoprosesseissa, millaisin tavoin haluan tuoda teoksiini merkityksiä. Olen ehkä enemmän yrittänyt päästä itseni kanssa merkitykselliseen prosessiin, joka voi olla tuskainen ja epäonnistumisten täyteinenkin, kunnes kokeilut pikkuhiljaa muuttuvat teoksiksi ja näyttelykokonaisuudeksi. Koen, että taiteilijana minun on käsiteltävä tärkeinä pitämiäni asioita omalla välineelläni ja omalla tavallani. Ideat syntyvät omasta kiinnostuksestani, huolimatta siitä, onko teema uusi tai vanha. Omaan persoonaani kuuluu esittää asiani lempeällä tavalla. Arvostan paljon niitä taiteilijoita, jotka osallistuvat aktiivisesti kärkevälläkin taiteella, teksteillä, kannanotoilla ja keskusteluilla asioiden esiin tuomiseen. Katsojat ovat erilaisia, ja kaipaavat sen mukaan eri tavoin ilmaistua taidetta. Yhteiskunnalliseen keskusteluun vaikuttaminen on joidenkin projektien osalta enemmän tavoitteena, ja joissakin keskiössä on jonkinlaisen kokemuksen antaminen katsojalle. Sinä-kuvallisissa prosesseissa myös kohtaaminen, ymmärryksen syveneminen ja vastavuoroinen tekeminen. Taiteen tekeminen on parhaimmillaan läsnäoloa, joka vaikuttaa mielen tasapainoon. Läsnäolon ja onnistumisen kokemukset ovat toiveena, vaan eivät aina toteudu.

Kuten kaikki haastattelemanani taiteilijat mietin estetiikkaan liittyviä kysymyksiä, sommittelua, värimaailmaa ja toki myös sisältöä. Sisältö voi kehittyä itselle tärkeäksi ja selväksi, mutta miten se ilmentyy teoksissa, voi jäädä avoimeksi, ehkä joskus liiaksi. Ryhmätyöskentely on siinäkin avuksi: kaikenlaiset pohdinnat voi nostaa esiin, ja työstää teosta eteenpäin, kuten Nykytaideryhmä Kylkiäinen tekee.

Yksi haastateltava katsoja toivoi teosten tuovan ratkaisuja herättelyn sijasta. Markun teosmyynti Luonnonperintösäätiön hyväksi on yksi tuollainen katsojan toivoma ratkaisu, eli keinon tuoda lohtua katsojalle voi löytää. Haanpään teos toi innostusta ja muotoa siihen, millä tavoin taiteellista aktivismia voisi toteuttaa. Aktivismin liittäminen työskentelyyn tuntuu luontevalta, vaikken sitä kaikkiin projekteihin liittäisikään. Tulevassa näyttelyssäni käsittelen luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä ratkaisukeskeisestä näkökulmasta – kotipuutarhurien ja pienviljelijöiden merkityksestä monimuotoisuuden säilyttämisessä. IC-98:n tavoin minua kiinnostaa myös tieteen ja taiteen välisen yhteistyön lisääminen taidehankkeissani. Monimuotoisuuteen liittyvässä näyttelykokonaisuudessa onkin mukana biologi. Myös tulevassa työryhmämme projektissa mukana on Turun yliopiston kasvimuseon tutkijoita.

Opinnäytetyöstä kävi hienosti ilmi, kuinka taiteilijat ajattelevat työskentelynsä ja toimintansa hiilijalanjälkeä. Se on mielestäni tärkeää ja lisääntyvää, ja pyrin itsekin ottamaan kestäväen kehityksen periaatteita huomioon tekemisissäni ja elämässäni. Haanpää on ottanut selvää käyttämiensä materiaalien alkuperää. Omassa tekemisessäni en ole ottanut, mutta pyrkinyt opiskelemaan myrkyttömämpiä tekniikoita, ja käyttämään materiaaleja sen mukaan. Lajittelen roskat. Pyrin kierrätysmateriaalin käyttöön mahdollisuuksien mukaan. Teen ratkaisujani teemoihin, materiaaleihin, liikkumiseen ja kuljetukseen liittyen. Voin tuoda myös sanallisesti esiin materiaalivalintojen tai ympäristöystävällisen kuljetuksen vaikutuksia. Teemoina minua kiinnostavat esimerkiksi monimuotoisuus ja hyvinvointi. En ole nopean tuottelias, mikä vaikuttaa materiaalimekkiin. Kuvataiteilijan tulot ovat minimaaliset, joten kulutuskin on vähäisempää, ja elämä sitä myöten kestävämpää, kuten köyhän elämä usein on. Keskityn myös taiteen hyvinvointityöhön, yhteisprojekteihin, joiden sosiaalisen kestävyuden näkökulmaa pidän tärkeänä. Silloin voin edistää ihmisten mahdollisuutta vaikuttaa tulevaisuuteensa kestävästi. Ratkaisujen täytyy ulottua elämäntapaani kokonaisvaltaisesti, ja pieniä ja

suuria valintoja täytyy jatkuvasti tehdä. Hyvinvointiini vaikuttaa myös se, elämäni arvomaailmani mukaisesti.

Huomasin tutkimusprosessissa, että kun näen samaa aihetta käsitteleviä teoksia uudelleen, ne täydentävät toisiaan. Teokset ja aiheesta lukemani tieto sulautuvat yhteen ja asioiden sisäistäminen voimistuu. Esimerkiksi juuri ennen IC-98:n teoksen näkemistä olin lukenut Juha Kauppinen kirjan Monimuotoisuus. Video täydensi minulle hyvin sitä kuvaa, mikä kirjasta oli muodostunut. Minulle hahmottui paremmin kuudes sukupuutto eliöiden, populaatioiden ja eliöyhteisöjen katoamisen kautta. Samalla alkoi kiinnostaa, mitkä lajit mahtavat olla voittajia ihmisen hävittyä, millaisia ovat alueet, joilla on minkään mahdoton pärjätä, ja millaista ilma tulee olemaan.

Samoin kuin haastattelemani taiteilijat toivon, että taiteeni voisi käynnistää keskustelua, mutta sitä tärkeämmältä tuntuu jonkinlainen henkilökohtainen sisäinen ajattelu, jonka jokin teos on aiheuttanut. Se voi olla hetkellinenkin, pian unohtuva. Tiedän, että taidekokemuksilla on suuria merkityksiä yksilötasolla, ja ehkä kurottelen sitä kohti, kun teen teoksiani, vaikka lähtökohtana voikin olla henkilökohtainen prosessi jonkin aiheen ympärillä. Yksi haastateltavista sanoo, että teokset saavat usein häntä inspiroitumaan tekemään jotakin sen kaltaista mitä näki, tai katsomaan ja näkemään asioita eri tavalla. Vaikutuksia on monenlaisia, ja teokseni voi vaikuttaa johonkuhun jotenkin. Samoin kuin haastattelemani ihmiset ajattelen, että taide kaiken kaikkiaan on elämään isosti eri tavoin vaikuttavaa, ja ilman taidetta ei voisi elää. Usein hyviä kuvataiteen teoksia kohdatessani saatan juuri inspiroitua, ja se tuo elämänvoimaa. Vaikka en suuntaisikaan tuota voimaa teoksen tekemiseen, niin se kanavoituu muihin tekemisiini, elämäntapaani, arvomaailmaani ja ajatteluuni. Ajatus yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisesta taiteella on olemassa, mutta sellaisen vaikuttamisen kautta, kuin ajattelen kansalaisjärjestötoiminnankin olevan: yhteinen työskentely jonkin päämäärän saavuttamiseksi vaatii moniäänisyyttä ja useita kampanjoita, jotta se vaikuttaa yleiseen ilmapiiriin tai arvomaailmaan. Taiteen tekijänä olen yhtenä osasena siinä.

Huomasin myös, kuinka paljon helpompaa on pohtia toisten tekemien teosten vaikuttavuutta ja merkityksellisyyttä, kuin omien teosten. Tekijänä katson teosta prosessin näkökulmasta, enkä niinkään lopputuloksen näkökulmasta. Omien teosten arviointi tuntuu asialta, joka ei toisaalta kuulu minulle, ja toisaalta olen niiden ankarin kriitikko.

Ajan kuluessa prosessin vaiheet unohtuvat. Etäisyyttä saattaa tulla niin paljon, että teokset tuntuvat jonkun muun tekemiltä.

Oma taiteellinen työskentely näyttelykokonaisuuksien parissa on tärkeää, ja se, että teen taidetta myös taideinstituutioiden ulkopuolella yhteiskunnan eri osa-alueilla. Nykytaideryhmä Kylkiäisen tavoite esiintyä muissakin kuin taiteen kentän paikoissa ja monipuolisille ryhmille, on ollut omanakin tavoitteenani. Vien näyttelyitä myös paikkoihin, joita ei pidetä meriitteinä apurahoja jaettaessa. Pidän saavutettavuuden ajatuksesta, siitä, että teokset tulevat matalalla kynnyksellä ihmisten kohdattavaksi – taide kuuluu kaikille. Työryhmätyöskentelyssä ja taiteen hyvinvointityön toteuttamisessa näen toisenlaista työn vaikuttavuutta, kuin omia näyttelykokonaisuuksia tehdessäni. Se että tekee taidetta, jossa voi kohdata ihmisiä rakkaudellisella asenteella, on mielestäni vahva poliittinen teko. Koska taide todetaan opinnäytetyössäni niin tärkeäksi asiaksi elämässä, että ilman sitä ei voi elää, on minunkin ajateltava, että taiteellani on tärkeä paikkansa ja roolinsa aina jonain osasena jonkun elämässä. Se ajatus tuo merkityksellisyyttä työhöni. Näen itseni tulevaisuudessakin suunnittelemassa ja toteuttamassa taidehankkeita työryhmissä, tekemässä taiteen hyvinvointityötä, sekä toteuttamassa omia teoksiani ja taiteellisia näyttelykokonaisuuksiani.

Tutkimuksen teko oli minulle toimintaa ympäristöasioihin vaikuttamiseen liittyvien asioiden parissa. Se on ollut myös osa isompaa prosessia, jossa kysyn ajoittain itseltäni: Elätkö arvojeni mukaisesti? Millaista elämää haluan elää? Miten kannattaisi elää? Mistä asioista olen valmis luopumaan? Miten pystyn asennoitumaan tuleviin muutoksiin? Miten tulevista muutoksista kannattaa puhua jälkikasvulle? Voinko saavuttaa taiteen avulla ratkaisukeskeisyyttä?

5 LOPUKSI

Olen selvittänyt tutkimuksessani mitä taiteilijat ovat halunneet mukana olevilla teoksillaan viestittää, ja mitä katsojat ovat niistä ajatelleet. Tutkimus antoi mukana oleville taiteilijoille mahdollisuuden saada kahden katsojan osalta palautetta teoksestaan. Sitä ei ole kovin tavallista saada, kuten taiteilijoiden haastatteluistakin kävi ilmi. Tutkimus voi auttaa taiteilijoita pohtimaan, millaiset asiat tuovat katsojalle merkityksiä, tai kuinka tärkeää niiden miettiminen on omissa prosesseissa. He voivat myös pohtia miten voisivat itse toteuttaa kestävän kehityksen periaatteita taiteellisessa työskentelyssään. Taiteen katsoja voi tutkimuksen avulla pohtia esimerkiksi, millaiset asiat taiteen kokemisessa ovat itselle merkityksellisiä, millainen on oman taiteen lukutaidon tila, tai vaikuttaako oma arvomaailma siihen, miten taide vaikuttaa. Tutkimuksen kuvataiteilijat ottavat ammatissaan, sekä teemoissaan että käytännön toteutuksessaan huomioon ympäristöön liittyviä kysymyksiä. Taiteen katsojalle nämä asiat voivat kuulua tärkeimpiin kokemukseen vaikuttaviin seikkoihin.

Haastattelumateriaali oli mielenkiintoista, mutta sitä tuli paljon, koska haastateltavana oli yhdeksän henkilöä. Tutkimuskohteeksi olisi voinut riittää yksikin taiteilija ja hänen teoksensa, sekä neljä teoksen nähnyttä katsojaa. Silloin olisin saanut laajemmin katsojien vastausaineistoa yhden teoksen osalta, ja voinut pohtia teoksen vaikutuksia syvällisemmin. Toisaalta useamman taiteilijan mukana ollessa saatoin vertailla heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan toisiinsa. Valittu määrä taiteilijoita ja katsojia palveli nyt parhaiten itseäni taiteen tekijänä.

LÄHTEET

Anttila, E. 2020. Taiteen merkitys on ratkaiseva kriisistä selviytymisessä. Turun Sanomat 28.4.2020.

Akimo, M. 2020. Selkärankaisten lajikannat romahtivat rajusti. Turun Sanomat 11.9.2020.

Chapman, D., Hyvärinen, A. 2019. Viitattu 14.2.2021. <http://www.artasproblematicwaste.com/>

Heikkinen, A. 2016. Taiteilija, pelasta meidät ilmastonmuutokselta. Kulttuurcocktail. Viitattu 16.1.2021 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/05/13/taiteilija-pelasta-meidat-ilmastonmuutokselta>

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita, Helsinki: Tammi

Honkala, N. 2018. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin vaikutuksista ympäristöön. Viitattu 13.1.2021 <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin/>

Kiuru, k. 2017. Viiankiaapa – Suojeltu suo taiteen lähtökohtana. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 16.2.2021 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56536/URN:NBN:fi:jyu-201712224871.pdf?sequence=1>

Koski, T. 2007. Filosofinen ratsumies. Lauri Olavi Routilan haastattelu. Niin & näin 3, 110. Viitattu 5.3.2021, <https://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn073-31.pdf>

Majava, A. 2016. Taiteilija, pelasta meidät ilmastonmuutokselta. KulttuuriCocktail. Viitattu 9.3.2021: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/05/13/taiteilija-pelasta-meidat-ilmastonmuutokselta>

Nyman, Sairanen & Ojala. 2020. Suomen luonnon puolesta. Turun Sanomat 5.9.2020.

Saari, L. 2020. Luonto ei ole muualla, se on meissä. Turun Sanomat 22.9. 2020.

Sava, I., 2007. Katsomme - näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista, Jyväskylä: PS-kustannus

Savolainen, A. 2020. Eläinempatiaa. Turun Sanomat 24.8.2020.

Sääksjärvi, I. ja Räikkönen, J. 2020. Luonto köyhtyy, mutta toivoa ei pidä menettää. Turun Sanomat 18.9.2020.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, Helsinki: Tammi

Venäläinen, P. 2019. Nykytaide kehittää kykyjä pärjätä maailmassa.

Viitattu 18.1.2021, <https://www.sttinfo.fi/tiedote/vaitos-11102019-nykytaide-kehittaa-kykyja-parjata-maailmassa?publisherId=69817172&releaseId=69866265>

Haastattelukysymykset

SAMK

Kulttuurialan ylempi tutkinto

Lotta Leka

Opinnäytetyöhön liittyvän aineistonkeruun haastattelukysymykset taiteilijoille.

Taustatiedot

- nimesi ja taustastasi taiteilijana
- koulutustaustasi, tutkinnot

Taideteoksesi kuvaus ja kuvailu

- millaisia medioita käytät
- millaisia teemoja sinulla on

Käsityksesi omasta taiteentekemisen tavoitteista ja vaikuttimista

- tavoitteesi ja vaikuttimesi
- materiaali
- kestävä kehitys
- millaisia tehtäviä ajattelet taiteella olevan
- kutsutko itseäsi kantaaottavan taiteen, kriittisen taiteen tai poliittisen taiteen tekijäksi

Käsityksesi yleisön ja katsojan osallisuudesta prosessiisi

- millainen on esim. näyttelypaikan merkitys

Kerrotko millainen teoksesi on, ja sen taustaa

- millaisia tavoitteita sinulla on ollut teosta tehdessäsi
- millaisia merkityksiä tai kokemuksia tekijänä haluat teoksellasi antaa
- miten ajattelet, että taiteesi vaikuttaa katsojan ajatteluun
- mitä teos merkitsee sinulle
- millaisia kokemuksia sinulla oli suunnitellessasi ja tehdessäsi teosta

Vaikuttavatko ympäristökysymykset

- sinuun tunnetasolla
- miten koet tai olet tarkoittanut taiteesi vaikuttavan yleisösi

Kritiikin merkitys teoksiisi:

- tämän teoksen kohdalla
- kuvailenko mistä olet saanut ja miten
- julkisuus/medianäyttävyyys
- some

Kulttuurialan ylempi tutkinto

Lotta Leka

Opinnäytetyöhön liittyvän aineistonkeruun haastattelukysymykset katsojille.

Mistä pidät teoksessa? Osaatko sanoa miksi?

Onko teoksessa jotakin mistä et pidä?

Millaista symboliikkaa sinusta teoksessa on?

Onko teoksessa jotakin tuttua?

Ajatteletko teoksen olevan kriittistä/poliittista/kantaaottavaa taidetta?

Herättikö teos sinussa jotain

-ajatuksia

-tunteita

-kokemuksia

Millaisia?

Tuntuuko, että teos on vaikuttanut laajemmin

-oloosi

-ajatteluusi

-vaikuttanut toimintaasi

Ollessasi näyttelyssä luitko näyttelyyn/teokseen liittyvän tekstin? / Kerrottiinko teoksesta jotakin ennakkoon?

Näitkö jälkeenpäin teoksesta kirjoitettuja lehtijuttuja/some-kirjoitusta tms.?

Oletko keskustellut teoksesta jälkikäteen?

Ovatko teokseen liittyvät teemat sellaisia, joita pohdit arjessasi?

Onko taide sinulle tärkeää?

Millaisia asioita taide antaa sinulle?

Millaisia tehtäviä ajattelet taiteella olevan?

Onko jokin näkemäsi teos / taide mullistanut ajatteluasi tai vaikuttanut toimintaasi?

Katsojien haastattelut

Pallo, Katsoja 1 (P1)

Katsoja kertoo, että teos esiteltiin avajaisissa kertomalla tekijän ja teoksen nimi. Esitys oli hänestä liian pitkä, ja sen tarkoitus olisi tullut selväksi lyhyempänäkin. Hän katsoi esitystä jonkin aikaa ja kiersi sen jälkeen katsomassa näyttelyn muita teoksia, mutta esityksen pitkäkestoisuus vaikutti siihen, ettei muihin teoksiin voinut tutustua rauhassa.

Teos symboloi maapalloa, ja siinä käytetty materiaali maapallollamme olevaa loputonta muoviroskaa. Sillä haluttiin ottaa kantaa muovin kulutukseen ja siihen, että ihmiset huomaisivat, kuinka paljon muovia kertyy. Teos ei herättänyt syvällisiä ajatuksia tai tunteita. Asian katsoja kokee surulliseksi, ja miettii paljon ympäristöä, mutta teos ei tuonut uutta ahaa-elämystä. Hän jäi kaipaamaan uutta perspektiiviä tai tuoretta näkökulmaa. Ympäristöön liittyviä asioita tuodaan esiin koko ajan uutisissa ja taiteessa. Jokin on aina trendinä, jota tuodaan esiin, mutta pian ne alkavat toistamaan itseään. Aiemmin hän on nähnyt performanssiesityksiä YouTubessa, mediakriittisyyskurssilla lukiossa ja kaduilla. Jotkut niistä ovat olleet hienoja tai herätteleviä, toisin kuin *Pallo*-teos. Toisaalta se ei ollut ajatuksena huono.

Teoksen aihe on ollut vuosikymmeniä esillä, ja katsoja on siihen aika turtunut. Uutisista saamme sanomaa siitä, kuinka tuotamme roskaa, jota löytyy merestä ja jäävuorten huipuilta, ja kuinka juomme ja syömme mikromuovia. Teos yrittää herätellä, mutta ei etene siitä. Haastateltava on kyllästynyt herättelyyn, ja kaipaa jotain pidemmälle vieviä, kuten konkreettisia ratkaisuja. Liian vähän puhutaan siitä, mitä itse kukin voisi tehdä. Katsoja kysyy:

”On helppoa tuoda esiin luonnonympäristöjemme tuhoa, mutta olisiko sille jotain vaihtoehtoa? Hiilidioksidipäästöjen kohdalla taiteessa voisi tuoda esille vaikkapa puiden istuttamisen tukemista.”

Katsojan mielestä idea jää puolitiehen, kun katsojan murheeksi jää miettiä, mitä teoksen tuomalla ajatuksella tai tiedolla voi tehdä. Hänen mielestään voisi tuoda esiin esimerkiksi linkin jonkin järjestön sivuille, joka pyrkii tekemään asioille jotakin konkreettista.

Teos kategorisoitui kantaaottavaksi taiteeksi. On hyvä esittää kantaaottavaa taidetta, mutta negatiivisuuden ja syyllistämisen kautta esitettyihin teoksiin turtuu helposti. Tähän teemaan liittyvät taiteelliset teokset ovat usein syyllistäviä, eikä syyllistäminen toimi ihmisten ajattelun muuttamisessa, sillä se aiheuttaa ahdistusta. Jos lähestymistapa olisi lempeämpi, ja esitettäisiin vaihtoehtoja positiivisessa valossa, niin se eheyttäisi ja antaisi voimaa tehdä asioille jotain. Syyllistäminen lamaannuttaa ajattelemaan, ettei mitään ole tehtävissä.

Muovi taideteoksen teemana sekä oman kehon käyttö osana esitystä oli tuttua. Jotkut yksinkertaisetkin jutut voidaan tuoda taiteessa hauskasti ja oivaltavasti esille, mutta jotkin tuntuvat kertaukselta. Katsoja on nähnyt muovinauhaa teoksissa erilaisin tavoin, esimerkiksi Helsingissä jonkin vastaavan teoksen, jossa muovista tehdyn ison jätetäksän päällä taiteilija kertoi monologia. Teoksen ei tarvitse olla helposti avautuva, mutta olisi hyvä, ettei aihe tuntuisi kulutetulta. Saattaa tosin olla aika vaikeaa tehdä jotain uutta, koska niin paljon kaikenlaisia teoksia on jo tehty.

Teosta esitettäessä olisi voinut tuoda esille sen, että materiaali on kaupoista kerättyä käytettyä muovia, ja sitä, millaisia määriä niiden kautta kertyy. Tieto olisi voinut tuoda uutta ulottuvuutta katsomiskokemukseen. Toisaalta se on jo tiedossamme, samoin kuin se, että kaikenlaista muutakin ylijäämää ja jätettä tulee.

Teos ei vaikuttanut oloon, ajatteluun tai toimintaan, eikä muuttanut suhtautumista muovin käyttöön, sillä katsoja sanoo välttäneensä aina roskaamista. Hän tiedostaa omat ja yhteiskunnan vaikutukset muovin kertymisestä ympäristölle. Teos voi hänen mielestään vaikuttaa enemmän ihmisiin, jotka eivät ole vielä havahtuneet muovin kulutuksesta johtuviin ongelmiin. Hänen sukupolvelleen on selvää, ettei roskia heitetä luontoon, jätteet lajitellaan ja valitaan tuotteet ilman turhaa muovia. Asiat tuntuvat luontaisilta, ja nuoret ottavat aktiivisesti kantaa ympäristöasioihin.

Katsoja ei ole suuri nykytaiteen fani, vaikka taiteella onkin paikkansa hänen elämässään. Jotkut teokset voivat herättää ajattelemaan, ja voivat koskettaa syvästi, mutta hän ei pidä rumuuden spektrin läpi tuoduista teoksista. Niistä tulee inhoreaktio ja hän haluaa pois teoksen luota, vaikei se liene teosten tarkoitus. Jotta jaksaa enemmän tarkastella teoksia, täytyy niissä olla jotakin esteettistä ja kaunista. *Pallo* oli siinä suhteessa neutraali teos; se ei herättänyt positiivisia eikä negatiivisia ajatuksia.

Katsoja koki, etteivät tekijät olleet miettineet esitystä loppuun asti, sillä muovi jäi performanssin lopussa kiinni porrasrakenteisiin, ja sen kanssa oli hankala liikkua eteenpäin. Hän oli pelännyt esittäjän kaatuvan ja loukkaavan itsensä. Esitystä olisi kannattanut testata paikassa etukäteen, tai sitten miettiä sille jokin parempi tila. On tosin mahdollista, että materiaalin kantamisen haasteellisuus ja vaarallisuus kuului performanssiin. Katsoja epäroi, voiko esittäjää mennä auttamaan, jos tilanne kuuluukin esitykseen. Hänen mielestään pallosta kannattaisi tehdä pienempi, ja katsoa esitykselle sellainen paikka, jossa materiaalin voi jättää paikoilleen, jottei tule kuljettamisen ongelmia. Hänestä teokselle sopisi paremmin avara tila, jossa ihmiset mahtuisivat sen ympärille.

Haastateltava ei huomannut teoksesta lehtijuttuja tai kirjoittelua sosiaalisessa mediassa, mutta arvelee sen johtuvan siitä, ettei asu seudulla, jossa esitys tehtiin. Hän keskusteli joidenkin ihmisten kanssa näyttelyssä muista teoksista, ja muutaman sanan myös *Pallo* -teoksesta. Hän ei ole pohtinut teosta jälkikäteen, mutta miettii usein konkreettisia ratkaisuja sille, mitä ilmastonmuutokselle ja ympäristön turmelemiselle voisi tehdä, ja keskustelelee asioista kaveripiirissään.

Yhteiskuntakriittisyys on katsojasta taiteen yksi tärkeä tehtävä. Taiteilijat ovat halunneet ottaa kantaa, tai se on tapahtunut valtion toimesta taiteilijoiden avulla. Taiteella voi ottaa kantaa ilmiöihin, mutta kaiken taiteen ei tarvitse olla kantaaottavaa. Katsoja itse on kokenut kantaaottavat taide-esitykset usein syyllistäviksi tai synkiksi. Taiteen tehtävänä on hänestä enenevässä määrin hyvinvoinnin tukeminen, koska ihmisillä on niin paljon paineita ja pahoinvointia. Se, että tekee asioita käsillään, eikä vain ajattele asioita, tuo tasapainoa mieleen. Taide, käsityöt ja muu luova tekeminen ovat tulleet siksi suosituimmiksi, ja auttavat nollaamaan mielen. Samasta syystä käydään hänen

mielestään gallerioissa katsomassa enemmän näyttelyitä. Hän kaippaa taiteelta esteettisyyttä ja koskettavuutta. Häntä kiinnostavat näyttelyt, joista saa hyvän mielen, sekä opintojen ja uutisten aiheuttamaa stressiä matalammaksi. Aivot tuntuvat käyvän välillä ylikierroksilla, jolloin luovuus ja taide toimivat tärkeinä rauhoittavina tekijöinä. Hän ei jaksanut tutustua näyttelyihin, joissa on raju tai negatiivinen teema, ja joiden parissa ei rentoudu. Positiivinen hyvinvointia tuonut kokemus hänelle oli Helsingissä nähty luontoteemainen pieni keidas, joka oli yhtä lailla luontoarvoihin herättävä, kuin jokin taideteos voisi olla. Taiteen tehtävänä on myös tiedon välittäminen.

Haastateltava nauttii monenlaisesta taiteesta, kuten musiikista, tanssista, kuvataiteesta ja performanssitaiteesta. Hän ei osaa sanoa olisiko joku hänen näkemänsä tai kokemansa teos vaikuttanut hänen toimintaansa, mutta jotkut luontoaiheiset elokuvat ovat tuoneet uusia näkökulmia ja lisänneet tietoa. Ne ovat saaneet ajattelemaan muun muassa sitä, miten olemme osa luontoa, emmekä erillisiä siitä. Yksittäistä toimintaan tai ajatteluun vaikuttanutta teosta ei nouse haastattelun aikana mieleen, mutta olisi saattanut nousta, jos hän olisi miettinyt asiaa etukäteen.

Pallo, Katsoja 2 (P2)

Toinen *Pallo* -teoksen nähnyt haastateltava kertoo, että teos vei ajatukset muovin käyttöön ja pohdintaan siitä, missä kaikessa käytämme muovia. Teoksen muoto symboloi maapalloa. Muovi oli tiiviisti pallossa, ja sitä oli paljon. Teoksen purkaminen oli pitkäkestoista ja työlästä, ja symboloi katsojalle, kuinka loputon työ meillä on muovijätteen suhteen. Toiminta kuvasi sitä ihmisen toimintaa, joka vaikuttaa maailman tilaan. Haastateltava pohti teoksen materiaalin, muovinauhan väritystä. Hän arveli, että tunnistettavat värit tai logot teoksessa olisivat voineet tehdä siitä osoittelevamman tai ahdistavamman.

Työn luontevuus viehätti katsojaa. Esityksessä oli kaunis, jatkuva ja hallittu liikekieli. Tekijä kasasi ja ohjasi nauhaa siten, että se asettui hienon näköisesti lattialle. Esitystä oli mukava katsella, vaikka ajatukset menivät muovin moninaiseen käyttöön. Eniten huomiota hän kiinnitti työn jatkuvuuteen. Se jatkui ja jatkui, ja teos vangitsi katsomaan. Performanssin hän ajattelee olevan toiminnallaan erittäin vaikuttavaa taidetta.

Kun teosta katseli pidemmän aikaa, se meni perille, ja alkoi vaikuttamaan. Aihe ja työskentelyn kauneus herätti tunteita. Muovi ei yleensä näytä kauniilta, ja se toi teokseen ristiriitaisuutta. Muovinauhan levitessä lattialle, syntyi mielikuva siitä, miten muovi leviää meriin. Sen loputtomuus oli vaikuttavaa, mutta jossain määrin ahdistavaakin: teos sai ajattelemaan, miten valtavat määrät kauppoja ja tavaraa on, ja tuotteet moneen kertaan muoviin pakattuina. Teoksessa ei ollut mitään, mistä katsoja ei olisi pitänyt, eikä se tuntunut hänestä tutulta, vaikka hän on nähnyt joitain kanta-aottavia teoksia.

Haastateltava ajattelee teoksen olevan kanta-aottavaa taidetta, ja kriittistäkin. Aika paljon nykyään tehdään sellaista taidetta, jolla on tarkoitus vaikuttaa. Tämä oli hyvä esimerkki sellaisesta. Teos on haastattelupyynnön vuoksi ollut mielessä erityisen hyvin, ja sitä kautta se myös vaikuttaa hänen mielestään enemmän. Toki hän on pyrkinyt vähentämään muovin käyttöään jo aiemmin, vaikkei se aina helppoa olekaan. *Pallo* toimi hänelle hyvänä uutena muistutuksena muoviin liittyvästä kulutuksesta ja ongelmista.

Teos sopi katsojan mielestä hyvin tilaan, ja paikka oli hyvin valittu, sillä sitä pääsi katsomaan sekä ylhäältä että samasta tasosta eri suunnilta. Hän seurasi teoksen etenemistä sen alussa ja lopussa, sillä kiersi avajaisissa katsomassa näyttelyn muutkin teokset, ja jutteli tuttaviansa kanssa.

Katsoja ei koe ympäristöahdistusta maailman tilasta. Elämäkokemus antaa jonkinlaista rauhaa asioille, vaikka niistä onkin huolissaan. Koko ajan tehdään myös ongelmia ratkaisevia asioita, vaikka ne voivat olla pieniä ja hitaasti vaikuttavia. Kierrätysmateriaalien käyttö taiteessa on osa ratkaisua. Niihin liittyviä valintoja näkee jo aika paljon, sillä taiteilijat ovat tiedostaneet hyvin asioita. Katsoja pohtii jossain määrin omassa arjessaan luontoon ja maapallon tilaan liittyviä asioita, ja miettii ympäristöystävällisiä ratkaisuja omassa toiminnassaan. Jonkin verran muutosta on tapahtunut, koska asioista on pitkään puhuttu ja tiedetty. Ihmiset ovat erilaisia, ja meitä pitää muistuttaa monilla eri tavoilla ympäristöasioista. Yleisesti ottaen taiteella on vaikutusta ihmisiin.

Haastateltavalle tulee Kankaanpään Seutu -lehden nettiversio, josta hän etsi artikkelia näyttelystä, jossa *Pallo* esitettiin. Juttu näyttelystä löytyi, mutta teosta ei mainittu erikseen. Katsoja ei nähnyt teoksesta artikkeleita, eikä keskustelua sosiaalisessa mediassa, sillä ei käytä sitä. Hän keskusteli teoksesta jälkepäin ystävänsä kanssa, mutta tulevan haastattelun vuoksi ei kovin paljon, jottei keskustelu vaikuttaisi hänen ajatuksiinsa teoksesta.

Taide on tärkeää, vaikka onkin vain yksi siivu elämässä. Hän on nähnyt elämänsä aikana paljon teoksia, jotka ovat vaikuttaneet elämään, mutta ei ole helppoa eritellä teoksia, eikä niiden vaikutuksia. Kuvataiteen äärellä on ollut paljon hetkiä, jolloin on pysähtynyt jonkin työn ääreen, ja palannut takaisinkin, eli joitakin on toisia enemmän noussut tärkeiksi. Hän kohtaa toisinaan näyttelyissä teoksia, joita jää miettimään pidempään. Taide antaa erilaisia ajatuksia, rakentavia kokemuksia ja elämäniloa. Värit ovat tärkeitä ja hän nauttii niistä. Oman elämänsä risteyskohdissa hän on nähnyt koskettavia teoksia, joista on löytynyt jotain samaa, kuin mitä on ollut omissa mietinnöissä niinä hetkinä. Ne ovat olleet hyviä ja merkityksellisiä hetkiä. Taideterapian kautta taide on ollut jopa osa työtä. On todella vaikuttavaa, kun kuvan avulla löydetään tunteita ja kipeitäkin asioita, joita voidaan käsitellä. Taiteen äärellä on ollut paljon merkittäviä yhteisiä kokemuksia asiakkaiden kanssa. Myös omalla taiteen tekemisellä on ollut toisinaan terapeuttisia vaikutuksia. Taiteella on paljonkin merkitystä ihmismielelle. Kuvataide on tärkeä osa kulttuuria, samoin kuin musiikki tai kirjallisuus, ja ilman sitä elämä olisi köyhempää. Taide monipuolistaa elämää ja tuo elämänlaatua. Hän toteaa jonkun sanoneen osuvasti, että:

”taide on jotakin, joka nousee arjen ja kaurapuuron keiton yläpuolelle, sitä toisenlaista elämän tasoa.”

Linnunlaulupuut, Katsoja 1 (L1)

Teos oli katsojan mielestä hieno. Isot teokset ovat tilasidonnaisia, ja tämä oli rakennut tilaan hyvin. Koko *Tulelle* -näyttelyn ripustus oli todella hieno, ja teokset rytmittivät hyvin toisiaan. Poltettua puuta hän on nähnyt erilaisissa teoksissa, mutta tämä oli mielenkiintoinen sen vuoksi, että se koostui oksista. Usein poltetun puun teokset ovat

olleet raskaita rakenteita, tukkeja tai hirren palasia. Taiteilija oli hakenut teokseen metsän tuntua, ja löytänyt sen hyvin. Installaatio symboloi tuhoa ja kuolemaa, ja toi esiin maapallon rajallisuuden. Toisaalta sen saattoi ajatella myös uudistumisen kuvana Suomessa olleen kulottamisen perinteen takia. Vaikka metsän palaminen uudistaakin metsää, se toi mieleen myös tuhoa. Hän piti teoksesta, sillä se herätti vahvan menetyksen tunteen. Palanut puu herätti ajattelemaan tuhon lohduttomuutta. Teos oli siis tunteita herättävä, mikä on hänestä hyvä asia. Teoksen ei tarvitse aina olla kaunis, mutta on hyvä, jos se herättää ajatuksia ja tunteita. Jos työ ei kosketa, niin se tuntuu jäävän katsojalle turhaksi. Jotkut teokset herättävät ajatuksia teknisen taituruutensa puolesta, mutta tämän kohdalla herätti ajatuksia sen ympäristöaspekti. Vaikuttavan taiteen näkemisen jälkeen tulee sellainen olo, että hyvä, kun tulin katsomaan, ja hyvä, että joku on teoksen tehnyt. Jos teos koskettaa muutamaakin ihmistä, niin maailma paranee.

Taideteokset vaikuttavat oloon ja ajatteluun siten, että kun teoksesta löytää asioita, jotka tukevat omaa ajatusmaailmaa, niin se vahvistaa tunnetta siitä, että on oikealla tiellä, ja toimii oikeiden asioiden puolesta. Ne siis tukevat omaa ajattelua. Jokaisen oma arvomaailma vaikuttaa siihen, voivatko taideteokset vaikuttaa ajatteluun, oloon tai toimintaan. Jokin teos voi pysäyttää ajattelemaan jotakin asiaa laajemmin. Haastateltavan arvomaailmaa tämä teos tuki. Hän on toiminut WWF:n öljyntorjuntajoukoissa sen perustamisesta lähtien ja kantaa siten korttaan kekoon ympäristön hyvinvoinnin puolesta. Hän ei osaa sanoa ovatko jotkin taideteosten näkemiset ja kokemukset vaikuttaneet hänen toimintaansa. Hän arvelee, että tiedon saaminen monin eri tavoin vaikuttaa, samoin kuin se, että ympärillä oleva taide ja tietynlainen kuvasto tukee omia ajatuksia.

Haastateltava tiesi, että installaation osat olivat myytävänä, sekä sen, että tuotto teoksesta menee Luonnonperintösäätiölle. Hän ei sellaista kuitenkaan itselleen hankkinut, sillä osina teos saa toisenlaisen merkityksen, eikä olisi myöskään päässyt hänen silloisissa asumisjärjestelyissään oikeuksiinsa. Hänestä on kuitenkin vähän sääliä ja noloa, että yksityisten ihmisten täytyy hoitaa metsän suojeluun liittyviä asioita. Toisaalta se antaa ostajille mahdollisuuden olla kivalla tavalla mukana metsän suojelussa, ja voi olla mukavaa, kun saa konkreettisen muiston rahan lahjoittamisesta.

Teos on katsojasta kriittistä, poliittista ja kantaaottavaa taidetta, koska luonnon tuhoaminen on teoksessa esillä. Se ottaa kantaa mukavalla tavalla, koska ei osoittele, ja sen voi tulkita monella tavalla. On hyvä, että katsojan omalle tulkinnalle ja kokemukselle jää tilaa ja vapautta. Jos katsoja tietää liikaa taustoista, joita taiteilija on hakenut, se ohjaa kokemusta. Haastateltava ei useinkaan lue näyttelytekstejä, sillä lukulasit jäävät yleensä kotiin, jolloin omalle kokemukselle jää paljon tilaa. Taiteilijan ajatukset toki kiinnostavat myös jossain määrin.

Hän ei muista nähneensä näyttelystä lehtijuttuja, eikä keskustelua sosiaalisessa mediassa, sillä ei käytä sitä. Hän jutteli näyttelystä öljyntorjuntaryhmän ja perheenjäsenten kanssa.

Teoksen teemoja katsoja miettii paljon, sillä niiden pohtiminen liittyy hänen työtehtäviinsäkin. Hän pyrkii valitsemaan työtehtävänsä niin, että saisi tehdä asioita, joita pitää tärkeänä, sillä haluaa käyttää aikaansa ympäristön hyvinvointiin liittyviin asioihin. Maailman tilaa hänet on saanut aikoinaan miettimään Luontoliitossa toimiminen, ja luonnossa liikkuminen, mikä on ollut aina luonteva osa elämää. Hän pohtii elinympäristöjen kaventumista ja monimuotoisuuden häviämistä. Juuri ennen haastattelua hän kävi Saimaalla tekemässä norpille talvipesiä. Ympäristössä oli kaunista metsää, mutta myös monotonista talousmetsää. Metsän käyttö viimeiseen asti hävittää hyönteisten ja muiden lajien elinympäristöt. Puhumme, että haluamme elää sopusoinnussa luonnon kanssa, mutta toiminnallamme osoitamme muuta. Arvostuksen puute näkyy siten, että hankimme enemmän kuin tarvitsemme, ja kohtuuttomuutemme näkyy mm. jätemäärissämme ja ruokahävikissämme. Hän kannattaa sellaisen mallin käyttöönottoa, jonka mukaan kuluttaisimme vain sen mitä tarvitsemme, ja lopettaisimme tuhlaamisen ilman, että tarvitsee mennä äärimmäisyyteen. Voimme nostaa tietoisuutemme tasoa ja miettiä pidemmälle, kuinka kaikki voisivat paremmin. Teema on iso, ja poliitikot ovat aika varovaisia siinä, etteivät lähde muuttamaan isoja rakenteita, vaikka juuri näin tulisi tehdä. Toivoa löytyy muun muassa siitä, etteivät nuoret enää hanki niin paljon kaikesta ja näyttävät pyrkivän eroon turhasta tavarasta. Ajokortti ja auto eivät myöskään ole enää kaupunkilaisnuorelle periaatteellinen pakollinen hankinta. Keskustelu, puhuminen ja valistaminen auttaa. Kouluista käydään taidenäyttelyissä ja konserteissa, eli paljon yritetään ja tehdään hyvää työtä. Pitkän elämäkokemuksen aikana haastateltava on huomannut, kuinka ympäristöasioissa päästään pikkuhiljaa eteenpäin.

Haastateltava kokee sekä ympäristöiloa että ympäristöahdistusta. Jotkin teokset ovat aiheuttaneet ahdistusta niissä käytettyjen materiaalien vuoksi. Esimerkiksi haastatteluvuonna Lux Helsingissä esillä ollut kaasutuliteos oli sellainen. Se oli katsojalle merkki siitä, että tekemistä on vielä paljon. Ahdistusta on lievittänyt esimerkiksi tamperelaisen taiteilijan Janne Laineen ilmastonmuutoksesta kertova teossarja, jossa nousi lohdullisena esiin se, että lopulta luonto voittaa. Se ei pyydä ajattelemaan, ettei mitään tarvitse tehdä, koska luonto tulee kuitenkin elpymään, vaan että meidän täytyy toimia niin, ettei välituhokaan tule. Teoksen voi tietysti tulkita monella tavalla. Jotkut muutkin luontoa esittelevät teokset, joissa on luonnon monimuotoisuutta tukevia, tai luontoa korjaavia teemoja, ovat lievittäneet hänen ahdistustaan.

Taiteella on iso merkitys. Taiteen tehtäviä ovat ainakin viihdyttäminen, tunteiden herättäminen, sekä kauneuden ja ilon tuominen. Viihdyttävä asia voi olla ajatuksia herättävää, taikka ajatuksia herättävä voi olla viihdyttävä. Ilon ja kauneuden tuominen on omalla tavallaan tunteita herättävää. On iso lahja, kun pystyy taiteellaan liikuttamaan ihmisiä ja ihmisten ajatuksia, oli se sitten musiikkia, kuvataidetta, tanssia tai muuta esittävää taidetta. Vaikka ilmaisutavat voivat olla erilaisia eri kulttuureissa, niin taiteella on myös ylikulttuurisia arvoja, ja arvostamme myös muiden kulttuurien taidetta. Katsoja pitää myös siitä ajatuksesta, että kuka tahansa voi olla taiteilija, kuten ITE-taiteilijat, vaikka onkin hyvä kouluttautua esimerkiksi oppiakseen tekniikoita ja tunteakseen kulttuurihistorian taustoja.

Haastateltava käy usein näyttelyissä, ja jonkin verran avajaisissa. On kiinnostavaa nähdä taiteilijoita ja kuulla, kuinka he tuovat esiin omia teoksiaan. Avajaisissa tapaa myös muita ihmisiä, joita ei muualla tapaa. Niissä kuulee uusia ajatuksia, ja voi keskustella siitä, mitä teokset herättävät itsessä ja muissa ihmisissä. Taide antaa oivalluksia, ajatuksia ja uusia näkökulmia. Se avaa silmiä sille, kuinka kangistunut saattaa olla ajatuskuvioidensa ja -maailmansa kanssa, vaikka on kuvitellut olevansa kovin luova. Taide tuo esiin, miten eri tavalla asiat voi tehdä ja nähdä - se on muistutus siitä, että aina pitäisi katsella myös hiekkalaatikon ulkopuolelle. Oma elämä kaventuu aina, ja taide avaa ajatusta eteenpäin. On paljon teoksia, jotka herättävät ajatuksia ja ne tuntuvat siinä hetkessä ja jälkikäteenkin, mutta on vaikea osoittaa yksittäistä teosta ylitse muiden, joka olisi mullistanut ajattelua tai elämää.

Linnunlaulupuut, Katsoja 2 (L2)

Katsoja muistaa hyvin installaation palaneet oksat, ja se kielii hänestä siitä, että näyttely oli onnistunut. Hän ei yleensä muistele taidenäyttelyitä, mutta jotkut jäävät paremmin mieleen, kuten tämä. Teos sijaitsi isomman tilan seinän takana, jonne katsoja saapui viimeiseksi. Se hätkähdytti häntä positiivisesti kaksiulotteisesta kolmiulotteiseen siirtymisen vuoksi. Teos jäi mieleen siksikin, että tuli on niin voimakas elementti. Se jätti vahvan muistijäljen, ja tulee toisinaan mieleen vaikkapa kynttilää sytyttäessä. Haastateltava ei ollut nähnyt vastaavan tyyppisiä teoksia aikaisemmin, eikä myöskään palanutta metsää.

Teoksen symboliikka liittyi palamiseen. Taiteilija on kenties kävellyt luonnossa, nähnyt palanutta maastoa ja saanut siitä idean ottaa elementtejä ja luonnon todellisuutta näyttelyyn mukaan. Taiteilija ehkä halusi teoksellaan herättää ihmisiä ajattelemaan luonnon hyvinvointia. Katsojasta metsän palaminen on taiteilijan mielestä negatiivinen asia, kun taas hänestä positiivinen asia. Tuli on yksi tärkeä elementti luonnossa, sillä luonnon palaminen kuuluu luonnon kiertokulkuun, jossa osa kasvillisuudesta vaatii palanutta ainesta kasvaakseen. Teoksen nimi viittaa katastrofiin siten, etteivät linnut voisi puiden oksilla enää laulaa, vaan ovat kenties palaneet ja pudonneet. Linnut ja muut eläimet pääsevät luonnon omassa kiertokulussa tulta pakoon, ja teos tuntuikin hiukan karmivalta, koska tuli näytettiin katastrofina, vaikka luonto pyrkii elämän kiertokulkuun. Tulen elvyttävä vaikutus jäi esittämättä, ja hän kaipasi sen esiintuomista. Lopulta katsoja kuitenkin ihastui teokseen siksi, että pitää luonnosta millaisessa tilassa hyvänsä. Teoksen myyntitulojen ohjaaminen Luonnonperintösäätiölle oli katsojasta positiivista. On ihana ajatus, että taidetta voi käyttää tällaisiin tarkoituksiin, vaikka se onkin vaikutukseltaan pienimuotoista. Teos ei katsojan mielestä vaikuttanut varsinaisesti omaan toimintaan, sillä teos kuvasi hänelle luonnon kiertokulkua, ei ilmastonmuutoksen katastrofia.

Teoksessa ei hänen mielestään ollut mitään poliittista, mutta se oli kriittistä taidetta siksi, että taiteilija kannatti luontoarvoja myymällä sen luonnon suojelemiseksi. Teos herätti ajatusta siitä, että ihmisten pitäisi ajatella enemmän luontoa, eikä niinkään

omaa hyvinvointia luonnon kustannuksella, ja ajatuksia yhteisten asioiden hoitamisesta yhteiskunnassa. Hän toivoo, että teos olisi vaikuttanut ihmisiin enemmänkin, ja että esimerkiksi yrityksistä vaikutettaisiin ympäristön tilaan lahjoittamalla osatuloista luonnonsuojeluun. Ihminen tosin on sellainen, että täytyy olla jokin pakko, jotta voi antaa omastaan yhteiseksi hyväksi.

Haastateltava luki näyttelystä Turun Sanomissa olleen artikkelin. Hän etsi olisiko näyttelystä kirjoitettu verkkoon tai taidelehtiin. Hän on kirjoitti itse näyttelystä artikkelin erääseen verkkojulkaisuun näyttelytekstin pohjalta. Hän ei keskustellut tai vaihtanut mielipiteitä teoksesta kenenkään kanssa. Haastattelutilanne on erästä työkaveria lukuun ottamatta ensimmäinen kerta, kun katsoja keskustelee taiteesta jonkun kanssa.

Katsoja miettii taideteosten teemoja, jos ne kohtaavat hänen omia arvojaan. Jos teos vaikuttaa itsestään selvältä, niin se ei aiheuta pohdintaa. Mikään taideteos ei ole vaikuttanut ajatteluun mullistavalla tavalla, eikä muuttanut elämää. Viimeisin ajatuksia herättänyt teos oli WAM:ssa ollut taiteilijaryhmä Hyäryllisen puhelimista koostettu teos *Virattomat*. Se laittoi miettimään omaa vanhenemista sen kautta, että esineet, joita on itse käyttänyt, ovat jo museossa. Vanheneminen on asia, jota ei juuri ajattele, ja puhelininstallaatio toi esiin huomion omasta vanhenemisestä. Taiteen voima näkyi siinä, että se laittaa ajattelemaan asioita, joita ei muuten tulisi ajateltua.

Erytisesti taide kiinnostaa katsojaa silloin, kun tiedettä tuodaan esiin taiteessa. On kiinnostavaa pohtia tieteen ja taiteen eroa, tai onko niiden välillä rajaa, sillä se on entisestään hämärtynyt. Taide voi olla mitä hyvänsä. Enää ei ole yksinkertaista sanoa, mikä on taidetta ja mikä tiedettä. Hän on elänyt maailmassa, jossa tieteilijät eivät siedä taidetta. Heidän mukaansa taiteessa ei ole mitään loogista, kun taas tieteessä on loogisia sääntöjä ja päättelyitä. Tieteilijät perustavat tiedon faktoihin, ja ajattelevat, että taiteessa on vain mielipiteitä. Haastateltavalle näkökulma on tullut kiehtovaksi. Hän sanoo olleensa aikaisemmin itsekkin typerä tiedemies. Museoissa ja gallerioissa käymisestä on tullut vastapainoa tieteen tekemiselle. Elämä voi olla aika yksitoikkoista: käymme töissä ja huolehdimme perheestä. Sen lisäksi täytyy olla muutakin, ja taide tuo sitä muuta. Hän voi nähdä, kuinka paljon taide piristää arkea, ja tuo valoa

ihmisten elämään. Hän kuluttaa paljon kulttuuria, lukee kirjoja ja käy taidenäyttelyissä. Taide on tullut yhä tärkeämmäksi asiaksi elämässä - enää ei voi kuvitella elämää ilman taidetta.

Omnia mutantur, Katsoja 1 (O1)

Katsojan mielestä teos kuvasi aikaa. Vaikka aika on jotain abstraktia, taideteos onnistui konkretisoimaan sen. Ajan voi kyllä mitata, mutta silti jää kysymys mitä aika on. Hän ajatteli siinä kuvattua aikaa ennemminkin runona, eikä kronologisena aikana. Teoksessa ei ollut alkua tai loppua, vaan se oli kuin hengitystä; lähellä – kaukana, tai pieni – iso. Häntä itseään on kiinnostanut taiteessa muun muassa aika, ja teos kuvasi täydellisesti asioita, mitä hän on itsekin aikaan liittyen ajatellut. Koska asuu maaseudulla, on hänkin kuvannut aikaan liittyen autiotaloja, veneen raatoja ja hyönteisiä. Teoksessa esitetty rapistunut maailma on maalla vahvasti läsnä, ja hänestä oli kiva nähdä, miten merkityksellisen ja kauniin teoksen niistä asioista voi saada. Kaikki kohtausten maisemat viimeistä lukuun ottamatta ovat sellaisia, mitä hänen asuinpaikkakunnallaan on. Teos laittoi häntä antamaan enemmän arvoa sille, mikä on lähellä.

Hän mietti jälkikäteen erityisesti teoksessa kuvattua maatuvaan puista venettä, kanisteria ja verkon merkkiä:

”Puu, joka maatuu ja muovi, joka jää. Kalastukseen liittyvät roskat, kuten kanisterit ja polystyreeni ovat yleisimpiä roskia, joita olemme keränneet rannoilta.”

Kanisteriin osuva valo edusti hänelle kuuta, ja kalat elämän alkamista vedestä. Maapallolla on tuhoa, mutta hän ei ajatellut esimerkiksi teoksen autiotaloa tuhon vertauskuvana. Se oli hänestä vain autio. Ja metsässä kaikki oli hyvin. Teos ei kertonut suoraan ympäristöasioista, vaan siitä, ettemme me ihmiset ole maailman keskipisteitä, sekä siitä, että jos katsomme maapalloa ulkopuolelta, niin näemme, kuinka surkealta se nykyään näyttää. Teosta katsoessaan haastateltava ei miettinyt, mitä tekijät ovat sillä mahdollisesti tarkoittaneet. Hän luki teoksen tekstin toisen katsomiskerran jälkeen. Siinä kerrottiin, että teos kertoo ajasta, jolloin ihmistä ei enää ole. Sellaista näkökulmaa hän ei itse lainkaan ollut ajatellut teosta katsoessaan, joten ei välittänyt tekstistä. Se ei kuvannut hänelle aikaa ihmisen jälkeen, koska talossa oli kotieläimiä, kanoja,

jotka liittyvät ihmiseen. Työ vei, ja se riitti. Merkitsevää oli tunnelma ja teoksen tuoma elämys.

Kuten valokuvat, jotkut toimivat pienenä paremmin kuin isona ja jotkut isona paremmin kuin pienenä. Tämä isona oli suorastaan eppinen. Vaikuttavuutta lisäsi teoksessa oleva ääni. Se oli hienovarainen, ja vaati juuri tuollaisen esityspaikan. Teoksessa oli todella kaunista kuvaa. Se oli lempeä, esteettinen, ja myös oivaltava, koska siinä katsottiin sekä mikrokosmista että makrokosmista, ja teoksen päättyminen jäi mysteeriksi. Toimivaa on myös katsojan asettaminen paikalleen niin, ettemme ole ulkopuolisia, vaan mukana. Katsomiskokemukseen vaikuttaa jonkin verran se, missä kohdassa teos on menossa, kun astuu esitystilaan. Kun teos toimii, emme katso ensimmäisenä toteutustapaa, vaan tunnelma ottaa katsojan haltuun. Tässä se onnistui täydellisesti. Tullessaan tilaan pää oli ensin täynnä kaikenlaisia ajatuksia näyttelyn muista teoksista. Kun teos vei tunnelmaansa, hän koki keveyttä:

Kun näki jotain niin valtavan hienoa kuin tämä teos on, tuli ihanan kevyt olo. Kaikki ympärillä olevakaan ei tuntunut enää niin painavalta.

Samankaltaisen olon hän saavuttaa tullessaan kotiin vaellusreissulta. Ehkä ihmiset, joilla on uskonnollinen vakaumus, saattavat kokea jotakin senkaltaista. Hän kertoo nauraen, että teosta katsoessa sai samalla kokemuksen siitä kuinka huono itse on. Hän ajatteli, ettei pystyisi ikinä tekemään mitään niin hienoa. Haastateltava ei yleensä katso videoteoksia loppuun saakka, saati kahta kertaa, koska ne ovat usein tylsiä. Tämän kohdalla hän ajatteli vain katsella vähän, mutta yllättyi. Hän vaikutti niin, että haki puolisonsakin katsomaan teosta.

Katsoja ei nähnyt teokseen liittyviä lehtiartikkeleita, eikä keskustelua tai kommentteja sosiaalisessa mediassa, sillä ei käytä sitä.

Materiaaleihin ja kestävään kehitykseen liittyvät asiat taiteessa ovat olennaisia asioita. Jo kun tehdään taidetta, luodaan lisää tavaraa, joten sen on parempi olla järkevää. Video- ja valoteokset esimerkiksi eivät ole aineettomia, vaan vaativat kaikenlaisia laitteita. Nähdessään ensimmäistä kertaa valoteoksen hän ajatteli, että haluaa tehdä valotaidetta, koska se on aineetonta. Sitten hän ymmärsi, ettei se ole aineetonta toistolaitteeseen, äänilaitteeseen ja tietokoneeseen.

Ympäristöasiat ovat kovin ahdistavia. Esimerkiksi Brasilian tilanne on todella ahdistava, sillä valtion hallitus on ympäristövihamielinen, ja ympäristön tila on huonontunut nopeasti. Rantojen jätemäärien ero 40 vuoden takaiseen on huima, ja tilanne on sama Suomessa. On mahdotonta olla olematta ahdistunut, kun voimme nähdä lyhyen elinikäme aikana selvän eron aikaisempaan. Nämä asiat eivät olleet kuitenkaan mielessä teosta katsoessa, muutoin, kuin ehkä tuhon osalta, jonka jälkeen katsomme maapalloa avaruudesta universumin osana. Hän näkee hyvänä, että nuoriso on ottanut ilmaston muutoksen ja monimuotoisuuden katoamisen tosissaan. Sukupolven vaihto saattaa vaikuttaa tilanteeseen positiivisesti, mutta ilman sitä tilanteeseen ei tule oleellista muutosta.

Taiteen yksi tehtävä on herättää ihmiset arkikuolemasta. Eri asiat koskettavat eri ihmisiä. Taiteen kokemiseen olisi hyvä olla olemassa jonkinlainen taiteen lukutaito. Se ei tarkoita, että taidetta pitäisi osata tulkita kuten taiteilija on sen tarkoittanut, vaan sitä, että katsoja osaa lähestyä taidetta jostakin näkökulmasta. Teosta ei tarvitse selittää katsojille, mutta heille voisi esimerkiksi esittää kysymyksiä, joiden avulla teosta katsotaisiin. Jopa se on iso saavutus, jos katsoja huomaa, ettei ole koskaan ajatellut asiaa tästä näkökulmasta.

Taide tuntuu katsojasta välttämättömältä. Se on vaikuttanut toimintaan ainakin siten, että hän on tehnyt valokuvataidetta ympäristöasioihin liittyvistä aktioista, joita he ovat puolisonsa kanssa toteuttaneet. Hänelle se, miten hän tekee taidetta, kertoo siitä, miten hän elää. Taide vaikuttaa ajatteluun. Esimerkiksi brasilialaiset kantaaottavat graffitit ovat vaikuttaneet hänen ajatteluunsa. Katutaide vaikuttaa enemmän kuin museoissa oleva taide, sillä se on kaikkien saavutettavissa. Graffitien määrä kasvaa koko ajan, ja siellä kävelee kuin open-air galleriassa. Dokumenttielokuvat ovat vaikuttaneet ajatteluun enemmän, kuin esimerkiksi tämä videoteos. Dokumenteissa on enemmän informaatiota, ja se vaikuttaa. Toki esitystapa vaikuttaa siihen, jaksako asian vastaanottaa. Tämä teos onnistui tuomaan informaation vaikuttavalla ja kiinnostavalla tavalla, kuin visuaalisena runona, mutta sille täytyi olla vastaanottavainen. Vastaanottavainen tila vaikuttaa muissakin tilanteissa, kuten metsässä kävellessä, jolloin voi nähdä valoja ja muotoja. Joskus niitä ei havaitse lainkaan, vaan vain kävelee. Hänen elämäänsä on vaikuttanut mullistavasti brasilialaisen valokuvaaja ja kuvajournalisti Sebastião Salgado (s. 1944) kuvasarja kultakaivokselta Amazonin sademetsässä, ja erityisesti yksi

kuva näyttelyssä. Nähtyään näyttelyn ja kyseisen kuvan hän päätti ryhtyä valokuvaajaksi. Näyttely oli niin vaikuttava, että siitä oli vaikeaa päästää irti ja kulkea omaa tietään. Salgadon töiden ja São Paulon graffititaiteen lisäksi tärkeitä ovat olleet myös sveitsiläissyntyisen valokuvaajan ja elokuvaohjaajan Robert Frankin (1924–2019) kuvat.

Omnia mutantur, Katsoja 2 (O2)

Toinen haastateltava kertoo, ettei lukenut näyttelytekstiä, tai ei ainakaan muista mitään siinä kerrottiin. Hän muistelee teoksessa olleen neljä kohtausta: vene, autiotalo, metsä ja lopussa maisema Islannista. Kohtaukset eivät liittyneet välttämättä toisiinsa, eikä hän ajatellut teoksen kertovan ajan kulusta. Se kertoi elämän kiertokulusta ja kuoleman mysteeristä. Kuolleena makaava mökin omistaja sekä ainoat hengissä olevat kotieläimet, kanat, viestivät pysähtyneestä ajasta, jossa ollaan tässä hetkessä. Henkilö oli kuollut hiljattain, sillä ruumis näytti melko tuoreelta tunnistettavine varpaineen, ja kanat olivat hengissä, selviten hyvin talveen saakka luonnossa, tarvitsematta ihmiseltä mitään. Kuolleista kaloista ja ihmisestä päätellen oli tapahtunut jokin isompi tuho. Toisaalta kanat ja muut linnut olivat elossa, ja metsä oli hyvinvoivan näköinen. Lopun islantilaismaisema ja hyönteispilvet tuntuivat jonkinlaiselta maailmanlopun visiolta. Musta maa toi tilanteeseen pessimismiiä. Lahottajasienet symboloivat kuolemaa sekä sitä, miten luonto ottaa vallan. Mikrobien ja sienten lahottamisen kautta teos toi viestiä myös siitä, että lopulta luonto voittaa. Teos näytti pienuutemme; kuinka emme ole oikeastaan yhtään mitään verrattuna koko universumiin.

Omnia mutantur on niitä harvoja videoteoksia, joita haastateltava on viitsinyt katsoa alusta loppuun, ja on jäänyt hänelle siksi erityisesti mieleen. Se loi uskoa siihen, että videotaidekin voi olla mielenkiintoista. Teoksesta näki hyvin sen, millaista jälkeä tulee, kun tekemisessä on mukana koko koneisto. Äännet ja hitaasti liikkuva kamera veivät vahvasti teoksen tunnelmaan, joka oli hiukan samanlaista, kuin kauhuelokuvissa. Teos ei kuitenkaan ollut pelottava. Visuaalisesti teos tuntui erilaiselta verrattuna muihin IC-98:n tekemiin videoihin. Samaa muissa heidän teoksissaan on ollut hidas rytmi, ja se, että haetaan jotakin suurempaa. Hän ei muista, mitä tunsikin katsomiskokemuksen jälkeen, ja kertoo vain viipyneensä hetken sen tunnelmassa. Teos ei vaikuttanut hänen

ajatteluunsa tai elämäänsä suuresti. Se toi kuitenkin ajatusta ajan rajallisuudesta. Hän katsoisi sen mielellään uudestaan.

Näyttelypaikalla on merkitystä. Tämä teos ei olisi toiminut television ja kotisohvan kautta niin hyvin kuin näyttelypaikassa. Hidas kuva televisiossa saa kanavan vaihtumaan. Taidemuseoon menee sillä mielellä, että nyt katsotaan. Huippuäänentoisto näyttelytilassa vaikutti kokemukseen paljon. Videoteokset on usein tehty pimeään huoneeseen, missä on hyvä akustiikka, ja missä voi istua sen sopivan ajan. Toivoa sopii, ettei ole kauheasti hälinää, koska se häiritsee katsomiskokemusta. Teos voisi toimia myös virtuaalilaseissa, mutta katsomiskokemus saattaisi tuntua turvattomammalta.

Haastateltava lukee lehtiä, seuraa YLE Uutisia, ja käyttää Facebook -sovellusta, muttei muista nähneensä artikkeleita, keskustelua tai kommentteja teoksesta.

Taiteessa kiinnostavat kaikki teemat, vieraatkin, ja haastateltava voi mennä katsomaan mitä vaan, jos näyttely herättää mielenkiinnon. Jotkut kovin teoreettiselle tasolle menevät teokset eivät kiinnosta kovin paljoa, sillä niistä ei löydä helposti kosketuspintaa. Hän osaa jonkin verran etukäteen ajatella, mahtaisiko jokin näyttely olla hänestä liian teoreettinen.

Haastateltava katsoo teoksia myös kestävän kehityksen näkökulmasta. Hän pitää etenkin taiteesta, jossa on käytetty luonnonmateriaaleja. Joistakin teoksista hän on ajatellut, että oliko tuollainenkin tehtävä. Se voi olla hieno, mutta saattaa mietityttää, mitä sille tapahtuu näyttelyn jälkeen. Toisaalta on parempi, jos ei luoda tavaraa, vaan jotakin aineetonta. Hän nauraa itsellään olevan oma taiteen suuntauksensa, konseptuaalisuus, joka on niin pitkälle viety, ettei tarvitse tehdä mitään. Kaikki tapahtuu omassa päässä. Se on ekologisin tapa tehdä taidetta, eikä työtiloja tarvitse lainkaan.

Taiteella on se tärkeä tehtävä, että tekijä viihtyy. Se on taiteen tehtävä numero yksi, sillä muutoin taiteilija ei teoksiaan varmaankaan tee. Koska teoksissa on aina jokin sanoma, olisi kiva, jos se tulisi ilmi teosta katsoessa. Tosin on olemassa teoksia, jotka ovat niin hienosti tehtyjä, ettei niiden tarvitse sanoa mitään.

Taide vaikuttaa ajatteluun inspiroivasti. Hyvät näyttelyt saavat mielikuvituksen liikkeelle ja tulee innostunut olo - halu tehdä jotain sen tyyppistä, mitä näki. Jos näkee hyviä maalauksia, miettii, olisiko kiva olla taidemaalari. Hyvästä taiteesta voi tulla myös ylevöitynyt olo. Taide vaikuttaa siihen, miten katsoo asioita. Hän ei katsoisi asioita samalla tavalla, jollei olisi ollut niin paljon tekemisissä ”tämän leikin” eli taiteen kanssa. Hän ottaa nykyään paljon kuvia, koska kamera on aina taskussa. Hän löytää arjessaan paljon hienoa kuvattavaa, kuten vaikkapa sahan ja höylän jättämiä tummia ja puhtaan valkoisia raidoituksia puun pinnassa. Ilman taiteen näkemistä ja kokemista tulisi tuskin kiinnitettyä huomiota sellaiseen. Taiteen tekeminen vaikuttaa siten, että asioita tulee tehtyä eri tavalla. Taide vaikuttaa yllättävän paljon elämään. Hän ajatteli joskus, että mainokset ovat kuin pieniä elokuvia tai graafisia teoksia, millä ei ole vaikutusta häneen, mutta on huomannut, että toki ne pienellä kokoaikaisella pommituksellaan vaikuttavat. Samalla tavalla hän arvelee kaiken näkemänsä taiteen vaikuttavan. Ympäristökriittiset tai poliittiset teokset ovat vaikuttaneet ajatteluun. Katsoja arvelee, että kaikki se mitä on nähnyt ja minkä kanssa on tekemisissä vaikuttaa luultavasti aika lailla. Tunnetasolla häneen on vaikuttanut voimakkaasti esimerkiksi kemiönsaarelaisen valokuvataiteilijan Ritva Kovalaisen (s.-59) kirja *Metsänhoidollisia toimenpiteitä*. On myös sävelkulkuja, mitkä saavat aina kyyneleet silmiin. Hän kertoo, että esimerkiksi hänen muistisairaaseen isäänsä jotkut näyttelyt ja musiikki vaikuttivat tunnetasolla hyvin vahvasti, vaikkei niin ollut käynyt ennen sairastumista. Taide, joka on jollain lailla poliittista, on aika vihervasemmistolaisista. Hän uskoo, että vaikka se olisi ”persua”, niin hänen arvonsa eivät kuitenkaan muuttuisi siihen suuntaan. Taide vaikuttaa siten, että ajattelu siirtyy toiminnaksi, sillä kaikki vaikuttaa kaikkeen. Haastateltava on toiminut kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana, ja vienyt muutamia kymmeniä osallistujia katsomaan erilaisia näyttelyitä. Heistä vain muutama näyttelyt kiinnostivat, vaikka esillä olisi ollut mitä. Taide tuntuu toimivan ajatusten herättäjänä ja toimintaan vaikuttavana tekijänä vain valmiiksi vastaanottavaisille ihmisille. Mielessä ei ole mitään yksittäistä elämää mullistanutta taideteosta. On niin paljon taidetta, joka on vaikuttanut ajatteluun ja elämään, ettei teoksia pysty erittelemään. Ero vaikkapa kirjallisuuden ja kuvataiteen suhteen on, että kirjan parissa vietetään useita päiviä, kun taas kuvataideteosta katsotaan näyttelyssä vain joitakin minuutteja. Niitä ei voi siksi oikeastaan verrata toisiinsa.

Ympäristökysymykset vaikuttavat haastateltavaan tunnetasolla voimakkaasti tehden hänet vihaiseksi, eikä hän niitä siksi kovin paljon ajattele. Ennen kaikkea lähiluontoon liittyvät muutokset vaikuttavat hyvinvointiin. Hän tulee kiukkuiseksi ajatellessaan vaikkapa avohakattuja metsiä, jätemääriä, vesien rehevöitymistä ja kalalajien häviämistä. Avohakkuut ja rakennetut rannat ahdistavat yhtä paljon aina. Asiat ovat vaikuttaneet hänen elämäntapaansa, samoin siihen, että asioista tulee ajateltua niiden huonoja puolia. Teoksen näkeminen ei lisännyt hänen ympäristöahdistustaan. Hän kertoo nauraen, että on jo valmiiksi ahdistunut, eikä näe tilanteessa kovin paljon toivoa. Ilmastonmuutos ei ahdistakaan kovin paljon siksi, että se on liian iso asia. Muutoksen tietysti huomaa vaikkapa siitä, ettei ole enää talvea, ja vesiluonnolla menee huonommin. On kuitenkin helpompaa unohtaa niin isot jutut ja keskittyä omaan napaansa. Joka asiaan, kuten koronatilanteeseenkin, tulee myös mitta täyteen. Haastateltava ajatteli enemmän näitä asioita aikaisemmin, kun ympäristöasioista puhuttiin enemmän uutisissa. Hän kokee, ettei voi vaikuttaa juuri mihinkään, eikä asioista sen vuoksi kannattaisi ahdistua.

Nykytaideryhmä Kylkiäinen

”Nykytaideryhmä Kylkiäinen on vuonna 2012 perustettu taidekollektiivi, jonka lähtökohtana on kuvataide ja sen traditiot. Ryhmässä toimivat Kati Juurikka, Anna Katriina Roos ja Katriina Sjöblom. He tekevät teoksia sisältölähtöisesti, vahvalla estetiikalla, teemoinaan ympäristö, inhimillisyys ja kulutus. Ryhmä kutsuu teoksiaan kuvataideteoksiksi, veistoksiksi, eläviksi veistoksiksi tai esityksiksi. Materiaaleina he käyttävät pakkausjätteitä, juomavettä, luonnonkukkia ja muita luonnonmateriaaleja. Toistuvia teoksia ovat olleet maalatut ihmisveistokset. He kehittävät uusia kokonaisuuksia ja varioivat jo olemassa olevista elävistä veistoksista toistettavia teoksia, jotta tekeminen on taiteilijalle ja maailmalle kestävä. He ovat performanssitaiteelle tyypilliseen tapaan tehneet vuosien varrella valtavan määrän uniikkiteoksia, jotka ovat räätälöityjä tietyllä teemalla tiettyyn paikkaan ja tapahtumaan. Työskentely ryhmässä, taiteellisen työn sisällöllinen merkitys, toimivuus ja jaettu arvomaailma ovat tärkeitä. He ovat mukana teoshauissa, jotka inspiroivat teeman, kestävän kehityksen tai asiantuntijayleisön puolesta. Kylkiäisen tarkoitus on perustamisestaan alkaen ollut toimia paikoissa, joissa heidän teostensa kaltaiset käsitteelliset ja hetkelliset teot näyttäytyvät mahdollisimman monipuolisille ihmisryhmille. He ovat esiintyneet useissa tapahtumissa, festivaaleilla ja klubeilla.” (Nykytaideryhmä Kylkiäisen oma teksti)

Markku Haanpää

Markku Haanpää työskentelee mm. maalauksen, taidegrafiikan ja kuvanveiston parissa. Usein hän yhdistää eri medioita ja valitsee tekniikat tilan ja teeman mukaisesti. Luonnollisuus on tärkeä osa hänen taiteellista prosessiaan, niin maaliaineen tapahtumina kuin aihepiirissäänkin. Mukana on myös primitiivisyys ja jokin ikiaikainen solumuistiin takertunut rituaali, joka ilmentyy esimerkiksi tulenlieskoina tai pölyävänä savimaana.

Luonnon kunnioitus ja suojeleminen on ollut hänelle tärkeää jo lapsena, ja taiteilijan elämä onkin muokkautunut sen mukaisesti. Hänen taiteellisen työskentelynsä tulos voi olla vaikkapa suojeltu metsäalue.

Haanpää ajattelee aikamme tarvitsevan aktivismia: rakentavasti, luovasti ja lain puitteissa toteutettuna. Yhtenä mahdollisuutena hän pitää ympäristöveroa, jonka jokainen voi itse itselleen asettaa. Haanpää on mm. hankkinut oman suojellun metsän sijoittamalla *Kasvio* -teoskokonaisuuden tuoton täysimääräisesti metsänhankintaan. Lisäksi hän on pitänyt näyttelyitä, joiden teosmyyntien tuotto on lahjoitettu Luonnonperintösäätiölle. Hän toivoo ihmisten tekevän hyvää yhteisen tulevaisuutemme eteen, sillä jokainen voi vaikuttaa siihen teoillaan ja valinnoillaan. Hänen mielestään toisinajattelijoita ja -tekijöitä tarvitaan maassa, missä kaivosyhtiöt varailevat maa-alueita holtittomasti ja kyseenalaisella tavalla. (Markku Haanpään oma teksti)

IC-98

IC-98 ryhmän jäsenet ovat Visa Suonpää ja Patrik Söderlund. Ryhmän yhteistyö on alkanut vuonna 1998, jolloin he kävivät samoissa kulttuuri- ja taidehistorian seminaareissa, ja huomasivat käsittelevänsä yhteisiä teemoja. Alkuun ryhmässä oli myös Juha Vitikainen.

Peruslähtökohtana on, että sisältö määrää muodon. He eivät koe olevansa sidottuja välineeseen, ja se tekee osaltaan taiteen tekemisen kiinnostavaksi. Teemat ovat vuosien varrella vaihtuneet. Varhaisia teemoja olivat julkisen tilan ja arkkitehtuurin valtakäytänteet. He pyrkivät esittämään, miten tila ohjaa meitä, ja miten voisimme vapauttaa itsemme meille annetuista tilallisista kahleista. Historia teoksissa ei ole teema, vaan metodi, jolla lähestytään kysymyksiä. Historia kertoo meille jotakin nykyhetkestä, antaen suuntaa tulevaisuudelle. Sen kautta pääsee syvemmin kiinni tiettyihin aiheisiin, konteksteihin ja paikkoihin. Historiaan liittyvä keskeinen teema on pitkät aikakestot tai ajan monirytmyisyys. He esittävät teoksissaan, miten menneisyyden läsnäolo näytetään nykyisyydessä eri pituisina kestoina saman aikaisesti. He tarkastelevat todellisuutta monirytymisen ajan näkökulmasta. Aikaa esitetään erilaisten vertauskuvien kautta. Historiaa käsitellessä on taiteeseen noussut luontometaforia, joiden kautta he

ovat tulleet ekologisiin teemoihin. Heidän teoksiaan on soviteltu ekologisia ja ympäristökriisejä käsittelevien teosten joukkoon.